

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

จากการตรวจเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ทศนคติ การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และการมีส่วนร่วม มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย โดยแบ่งเป็น 6 ส่วน มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

ส่วนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับทศนคติ

ส่วนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร

ส่วนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

ส่วนที่ 5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

ในช่วงเวลาที่ประเทศไทย กำลังเผชิญปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ และประชาชน ทุกระดับ ประสบปัญหาต่าง ๆ ปัญหาหนึ่งที่ประชาชนระดับรากหญ้า ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศถูกรุมเร้า คือ ปัญหาความยากจน รัฐบาลจึงได้ประกาศสงครามกับความยากจน โดยได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่า จะจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อให้แต่ละชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้าโดยรัฐพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่และการบริหารจัดการ เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วยระบบร้านค้าเครือข่ายและอินเทอร์เน็ตเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ด้วยการนำทรัพยากร ภูมิปัญญา

ในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นและมูลค่าเพิ่ม เป็นที่ต้องการของตลาด ทั้งในและต่างประเทศ

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2544) จึงได้เผยแพร่รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” โดยสรุปได้ว่า “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยให้แต่ละชุมชนมีผลิตภัณฑ์ดีเด่นอย่างน้อยหนึ่งผลิตภัณฑ์ (คำว่า “ผลิตภัณฑ์” หมายถึง สินค้า บริการ และกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรักษาสิ่งแวดล้อม การแสดงศิลปะ การนำเสนอประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน ตลอดจนการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศ เป็นต้น) เป็นผลิตภัณฑ์ที่อยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี และใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหรือตำบลนั้น (พีระศักดิ์, 2544: 24) ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้มาตรฐานตรงกับความต้องการของตลาดสากล อันจะส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนฐานล่างมีความเข้มแข็งต่อไป ลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นไปสู่เมืองใหญ่ ซึ่งแนวคิดโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” นี้ พัฒนามาจากการพัฒนาชนบทโดยชนบท 1 หมู่บ้าน 1 ผลิตภัณฑ์ (One village One Product Moment) ของนาย Morihiko Hiramatsu ผู้ว่าการจังหวัดโออิตะ (Oita Prefecture) ประเทศญี่ปุ่น ในปี ค.ศ.1979 ซึ่งแนวคิดนี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในประเทศญี่ปุ่น และโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” จะดำเนินการตามหลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือ

1) **ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global)** ผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

2) **พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self – Reliance - Creativity)** ทำความฝันให้เป็นจริงด้วยกระบวนการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” โดยสร้างกิจกรรมที่อาศัยศักยภาพของท้องถิ่น

3) **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)** สร้างและพัฒนาประชาชนให้ใช้ชีวิตด้วยความท้าทายและจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์

จากหลักการพื้นฐานดังกล่าว กรมการพัฒนาชุมชน (2544) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เพื่อเป็นแนวทางให้การวางแผน ดำเนินงาน ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. เพื่อสร้างเอกลักษณ์สินค้าชุมชนแต่ละพื้นที่ และสร้างจุดขายที่ดีให้แก่ชุมชน
2. เพื่อค้นหา และฟื้นฟูทางปัญญา และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อธุรกิจชุมชน
3. เพื่อส่งเสริมการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างนวัตกรรมใหม่ให้เกิดขึ้น
4. เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวซื้อสินค้าจากแหล่งผลิต และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
5. เพื่อสร้างค่านิยมสินค้าไทยให้เกิดขึ้นในชุมชน และขยายสู่ภายนอกชุมชน
6. เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานขั้นธุรกิจนำผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ตลาดสากล

การดำเนินงานในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาล เป็นแนวทางหนึ่งของการแก้ไขปัญหาความยากจน สนับสนุนให้ประชาชนพึ่งพาตนเอง มีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ด้วยการนำทรัพยากรท้องถิ่น มาพัฒนาเพิ่มมูลค่า โดยใช้ภูมิปัญญาผสมผสานเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ นำไปสู่จุดขายของแต่ละพื้นที่ และเพื่อให้การดำเนินงานในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กรมการพัฒนาชุมชน (2544) จึงได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. สำรวจและจัดทำข้อมูลของตำบล กลุ่ม ชุมชนผลิตภัณฑ์ สินค้าของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ และการท่องเที่ยว
2. ผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ต้องได้มาตรฐาน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีจุดเด่น มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรม เป็นที่ยอมรับของตลาด

3. มีการระดมความคิดในการคิดค้น การรื้อฟื้นวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น อันเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ตำบล และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้สิ่งที่เหมาะสมและดีที่สุด ไม่ซ้ำแบบ

4. สนับสนุน ส่งเสริม สร้างบุคคลให้มีความคิดกว้างไกล พัฒนาความรู้ ความสามารถ มีการวางแผนการจัดการ การตลาดด้านการผลิต และด้านการบริโภค

สิ่งสำคัญในการดำเนินงานโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” คือ ประชาชนทุกๆ คน ทุกๆ กลุ่ม ทุกอาชีพ ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น จะต้องมีส่วนร่วมในการคิดค้น วางแผน ระดมความคิด เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกัน ให้มีคุณภาพดีที่สุดในให้เหมาะสม และเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ตำบล ให้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ซึ่งการดำเนินงานของโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” จะประสบผลสำเร็จได้ ถ้าได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายช่วยกันส่งเสริมการทำผลิตภัณฑ์ และผลิตผลของชุมชนท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น จุดขาย ให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย ซึ่งโครงการพัฒนาใดๆ จะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยความร่วมมือของคนในท้องถิ่นนั้นๆ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2544) ดังต่อไปนี้

1. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ต้องเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินงาน และเป็นแกนนำ เพื่อสร้างกลุ่มอาชีพ นำผลิตภัณฑ์ต่างๆ มาแปรรูป โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

2. หน่วยราชการ เอกชน จะต้องส่งเสริมสนับสนุน ให้ความร่วมมือ ให้ความรู้ ความสามารถ โดยมีการฝึกอบรม สัมมนา และการนำเทคโนโลยีมาใช้

3. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น จะต้องพัฒนาความรู้ ความสามารถและประเมินตนเอง โดยยึดหลักที่ว่า “ประชาชนต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ โดยหน่วยราชการ เอกชน เป็นเพียงผู้คอยให้การสนับสนุนการดำเนินงาน เท่านั้น”

4. ร่วมประเมินผล ผลิตภัณฑ์ ต้นทุน ยอดจำหน่าย จากผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ตัวชี้วัดเป้าหมายการดำเนินงาน "หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์"

ความสำเร็จของการดำเนินงาน “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” นั้น จเด็จ อินสว่าง (2544:

4) กล่าวว่า สามารถพิจารณาได้จากตัวชี้วัด ดังต่อไปนี้

1. คุณภาพโดยรวม มีความสามารถในการจัดการสินค้าชุมชน สามารถใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น คนในชุมชนมีประสบการณ์ในทางธุรกิจมากขึ้น
2. มีการรวมกลุ่ม และขนาดของกลุ่มมีการขยายใหญ่ขึ้น จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น กลุ่มมีความสามัคคีในระหว่างสมาชิก
3. เกิดผู้นำทางธุรกิจอย่างไม่เป็นทางการ มีการยอมรับจากชุมชนให้เป็นผู้นำทางธุรกิจ
4. มีการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เกิดความเป็นนิยมไทย รักในภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” จะเห็นได้ว่า สมาชิกกลุ่มและคนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด มีความมั่นคงทางด้านรายได้ วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นโดยไม่ต้องออกไปหางานทำนอกท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ และการรวมกลุ่มยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้รับรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความรู้ในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ดีขึ้น เมื่อคนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนา จะก่อให้เกิดความหวงแหน และเกิดจิตสำนึกที่ดีที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตน ซึ่งรูปแบบ และขั้นตอนของการดำเนินงานโครงการนั้น มีการให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับโครงการ และผลิตภัณฑ์ ก่อให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน ส่งผลให้มีทัศนคติที่ดี หรือทัศนคติทางบวกต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” และทัศนคติจะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการหรือไม่อย่างไรนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าถึงแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติไว้ ดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติเป็นประเด็นทางจิตวิทยาอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้บริหารให้ความสนใจ ทั้งนี้เพราะการเข้าใจทัศนคติจะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างมาก ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิผล ประสิทธิภาพขององค์การในที่สุด (สร้อยตระกูล, 2541: 64)

ความหมายของทัศนคติ

ทัศนคติหรือเจตคติ (Attitude) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Aptus แปลว่า ไน้มเอียง ซึ่งนักวิชาการแต่ละท่านได้ให้ความหมายของทัศนคติ ไว้อย่างแตกต่างกันตามทฤษฎีของตน ดังนี้

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545: 138) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ สภาวะความพร้อมทางจิตที่เกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มของพฤติกรรมบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ สถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และสภาวะความพร้อมทางจิตนี้จะต้องอยู่นานพอสมควร

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ (2541: 64) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ผลผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งออกมาในทางประเมินค่าอันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งขึ้น

พงศ์ หรดาล (2540: 42) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึก ทำที่ความคิดเห็น และพฤติกรรมของคณงานที่มีต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร กลุ่มคน องค์กรหรือสภาพแวดล้อมอื่น ๆ โดยการแสดงออกในลักษณะของความรู้สึกหรือทำที่ในทางยอมรับหรือปฏิเสธ

Newstrom และ Devis (2002: 207) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ความรู้สึกหรือความเชื่อ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ตัดสินว่า พนักงานรับรู้สภาวะแวดล้อมของพวกเค้า

อย่างไร และผูกพันกับการกระทำของพวกเขา หรือมีแนวโน้มของการกระทำอย่างไร และสุดท้ายมีพฤติกรรมอย่างไร

Hornby, A S . (2001: 62) “Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English” ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ วิธีทางที่คุณคิดหรือรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือคนใดคนหนึ่ง และวิธีทางที่คุณประพฤติต่อใครหรือคนใดคนหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คุณคิดหรือรู้สึกอย่างไร

Gibson (2000: 102) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ตัวตัดสินพฤติกรรม เป็นความรู้สึกเชิงบวกหรือเชิงลบ เป็นสภาวะจิตใจในการพร้อมที่จะส่งผลกระทบต่อ การตอบสนองของบุคคลนั้น ๆ ต่อบุคคลอื่น ๆ ต่อวัตถุหรือต่อสถานการณ์ โดยที่ทัศนคตินี้สามารถเรียนรู้หรือจัดการได้โดยใช้ประสบการณ์

Schermerhorn (2000: 75) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ การวางแนวความคิด ความรู้สึก ให้ตอบสนองในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อคน หรือต่อสิ่งของ ในสภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ และทัศนคตินั้นสามารถที่จะรู้หรือถูกตีความได้จากสิ่งที่คนพูดออกมาอย่างไม่เป็นทางการ หรือจากการสำรวจที่เป็นทางการ หรือจากพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น

Lussier (1999: 75) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ความเชื่อหรืออารมณ์ที่รุนแรงเกี่ยวกับคน สิ่งของ และสถานการณ์

Davis (1996: 125) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบ โดยการประมาณค่าว่าชอบหรือไม่ชอบ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ อารมณ์ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล

Sharon และ Saul (1996: 370) ให้ความหมายทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ปฏิกิริยาโต้ตอบทางบวก และทางลบของแต่ละบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ และความนึกคิดต่างๆ

Greenberg และ Baron (1995: 166) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ การรวมตัวขององค์ประกอบ 3 ด้านอย่างแนบแน่น ที่มีความสัมพันธ์กันคือ ความรู้สึก ความเชื่อ และแนวโน้มของพฤติกรรมต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิด หรือความเชื่อ และแนวโน้มที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคล เป็นปฏิกิริยาโต้ตอบ โดยการประมาณค่าว่าชอบหรือไม่ชอบ ที่จะส่งผลกระทบต่อ การตอบสนองของบุคคลในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อบุคคล สิ่งของ และสถานการณ์ ในสภาวะแวดล้อมของบุคคลนั้นๆ โดยที่ทัศนคตินี้สามารถเรียนรู้ หรือจัดการได้โดยใช้ประสบการณ์ และทัศนคตินั้นสามารถที่จะรู้ หรือถูกตีความได้จากสิ่งที่คนพูดออกมาอย่างไม่เป็นทางการ หรือจากการสำรวจที่เป็นทางการ หรือจากพฤติกรรมของบุคคลเหล่านั้น

ลักษณะของทัศนคติ

เนื่องจากว่านักจิตวิทยาได้ศึกษาในความหมายที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงควรกล่าวถึงลักษณะรวม ๆ ของทัศนคติที่ทำให้เกิดความเข้าใจทัศนคติให้ดีขึ้น (ศักดิ์ไทย, 2545: 138) ซึ่งลักษณะของทัศนคติ สรุปได้ดังนี้

1. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้
2. ทัศนคติดีมีลักษณะที่คงทนถาวรอยู่นานพอสมควร
3. ทัศนคติดีมีลักษณะของการประเมินค่าอยู่ในตัว คือ บอกลักษณะดี – ไม่ดี ชอบ – ไม่ชอบ เป็นต้น
4. ทัศนคติทำให้บุคคลที่เป็นเจ้าของพร้อมที่จะตอบสนองต่อที่หมายของทัศนคติ
5. ทัศนคติบอถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับสิ่งของและบุคคลกับสถานการณ์ นั่นคือ ทัศนคติดียอมมีที่หมายนั่นเอง

องค์ประกอบของทัศนคติ

จากการตรวจเอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบของทัศนคติ พบว่า มีผู้เสนอความคิดไว้ 3 แบบ คือ ทัศนคติแบบ 3 องค์ประกอบ ทัศนคติแบบ 2 องค์ประกอบ และ ทัศนคติแบบ 1 องค์ประกอบ (ธีระพร, 2528: 162 - 163) ดังนี้

1. ทัศนคติมี 3 องค์ประกอบ แนวคิดนี้จะระบุว่า ทัศนคติมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) ประกอบด้วยความเชื่อ ความรู้ ความคิด และความคิดเห็น 2) องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ - ไม่ชอบ หรือทำทางที่ดี - ไม่ดี 3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) หมายถึง แนวโน้มหรือความพร้อมที่บุคคลจะปฏิบัติ มีนักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทัศนคติออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ Kretch, Crutchfield , Pallachey (1962) และ Triandis (1971)

2. ทัศนคติมี 2 องค์ประกอบ แนวคิดนี้จะระบุว่า ทัศนคติมี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) 2) องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Component) มีนักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทัศนคติออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ Katz (1950) และ Rosenberg (1956, 1960, 1965)

3. ทัศนคติมีองค์ประกอบเดียว แนวคิดนี้จะระบุว่า ทัศนคติมีองค์ประกอบเดียว คือ อารมณ์ความรู้สึกในทางชอบหรือไม่ชอบที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด นักจิตวิทยาที่สนับสนุนแนวคิดนี้ ได้แก่ Bem (1970) Fishbein และ Ajzen (1975) Insko (1976)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้องค์ประกอบของทัศนคติแบบ 3 องค์ประกอบ เนื่องจากได้รับความนิยมในการทำวิจัย และสามารถวัดเนื้อหาได้ครอบคลุมมากกว่า ซึ่งมีนักวิชาการได้อธิบายลักษณะของทัศนคติแบบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้

Sharon และ Saul (1996: 370) กล่าวว่า ทัศนคติ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. **องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive Component)** หมายถึง ความเชื่อเชิงการประเมินเป้าหมาย โดยอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ จินตนาการ และการจำ

2. **องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective Component)** หมายถึง ความรู้สึกในทางบวก หรือลบ หรือทั้งบวก และลบต่อเป้าหมาย

3. **องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component)** หมายถึง แนวโน้มของพฤติกรรม หรือ แนวโน้มของการแสดงออกต่อเป้าหมาย

Gibson (2000: 103) กล่าวว่า ทักษะคติ เป็นส่วนที่ยึดติดแน่นกับบุคลิกภาพของบุคคล เรา ซึ่งบุคคลเราจะมีทักษะคติที่เป็นโครงสร้างอยู่แล้ว ทางด้านความรู้สึก ความเชื่อ อันใดอันหนึ่ง โดยที่องค์ประกอบนี้จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกัน และกัน ซึ่งหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงในองค์ประกอบหนึ่งทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในอีกองค์ประกอบหนึ่ง ซึ่งทักษะคติ 3 องค์ประกอบมีดังนี้

1. **ความรู้สึก (Affective)** องค์ประกอบด้านอารมณ์หรือความรู้สึก ของทักษะคติ คือ การได้รับการถ่ายทอด การเรียนรู้มาจากพ่อ แม่ ครู หรือกลุ่มของเพื่อนๆ

2. **ความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive)** องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจของทักษะคติ จะประกอบด้วย การรับรู้ของบุคคล ความคิดเห็น และความเชื่อของบุคคล หมายถึง กระบวนการคิด ซึ่งเน้นไปที่การใช้เหตุผล และตรรกะ องค์ประกอบที่สำคัญของความรู้ ความเข้าใจ คือ ความเชื่อในการประเมินผลหรือความเชื่อที่ถูกประเมินผลไว้แล้วโดยตัวเองประเมิน ซึ่งความเชื่อเหล่านี้จะแสดงออกมาจากความประทับใจในการชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นรู้สึกต่อสิ่งของ หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

3. **พฤติกรรม (Behavioral)** องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจของทักษะคติจะหมายถึง แนวโน้มหรือความตั้งใจ (intention) ของคนที่จะแสดงบางสิ่งบางอย่างหรือที่จะกระทำ (ประพฤติ) บางสิ่งบางอย่างต่อคนใดคนหนึ่ง สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในทางใดทางหนึ่ง เช่น เป็นมิตร ให้

ความอบอุ่น ก้าวร้าว เป็นศัตรู เป็นต้น โดยที่ความตั้งใจนี้อาจจะถูกวัด หรือประเมินออกมาได้จากการพิจารณาองค์ประกอบทางด้านพฤติกรรมของทัศนคติ

องค์ประกอบของทัศนคติ 3 องค์ประกอบ

สิ่งเร้า → ทัศนคติ → ผลลัพธ์

ปัจจัยของงาน	องค์ประกอบ	การตอบสนอง
การออกแบบงาน	ความรู้สึก	อารมณ์
รูปแบบของผู้จัดการ		
นโยบายบริษัท	ความรู้ ความเข้าใจ	การรับรู้
เทคโนโลยี		
เงินเดือน	พฤติกรรม	การกระทำ
สวัสดิการ		

ภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบของทัศนคติ

ที่มา: Gibson, 2000: 103

Schermerhorn (2000: 76) กล่าวว่า ทัศนคติ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. **องค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ (Cognitive Component)** คือ ทัศนคติที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้ และข้อมูลที่บุคคลคนหนึ่งมี ซึ่งความเชื่อจะแสดงให้เห็นถึงความคิดของคน หรือสิ่งของ และข้อสรุปที่บุคคลได้มีต่อบุคคลหรือสิ่งของนั้นๆ เช่น งานของฉันขาดความรับผิดชอบ เป็นต้น

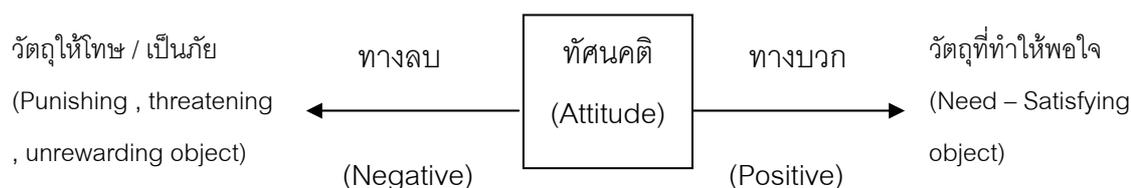
2. **องค์ประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Component)** คือ ความรู้สึกเฉพาะอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับผลกระทบส่วนบุคคล ซึ่งได้จากสิ่งเร้าหรือสิ่งที่เกิดก่อนทำให้เกิดทัศนคตินั้นๆ เช่น ฉันไม่ชอบงานของฉัน เป็นต้น

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) คือ ความตั้งใจที่จะประพฤติในทางใดทางหนึ่ง โดยมีรากฐานมาจากความรู้สึกเฉพาะเจาะจงของบุคคล หรือทัศนคติของบุคคล เช่น ฉันกำลังไปทำงานของฉัน เป็นต้น

จากความหมาย ลักษณะ และองค์ประกอบของทัศนคติ ผู้วิจัยเลือกทัศนคติ 3 องค์ประกอบของ Schermerhorn มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยทัศนคติต่อโครงการ“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของสมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก เนื่องจากชัดเจน เข้าใจง่าย ครอบคลุม และเหมาะสมกับลักษณะสมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก

หน้าที่ของทัศนคติ (The function of Attitudes)

หน้าที่ของทัศนคติจะช่วยปกป้องตน และเสริมสร้างภาพลักษณ์ของตนตามที่ตนเป็นหรือกล่าวง่ายๆ คือ หน้าที่เหล่านี้เป็นแรงผลักดันให้เกิดหรือเสริมทัศนคติในทางบวก (Positive attitudes) ต่อวัตถุต่างๆ ที่ทำให้พอใจ หรือผลักดันให้เกิดหรือเสริมทัศนคติในทางลบ (Negative attitudes) ต่อวัตถุต่างๆ ที่ให้โทษ หรือเป็นภัยคุกคามสถานการณ์ ดังกล่าว ดังภาพ

ภาพที่ 2 แสดงการพัฒนาทัศนคติเพื่อได้มาซึ่งความพอใจและหลีกเลี่ยงต่อสิ่งที่อันตราย

ที่มา: Loudon และ Bitta, 1993: 425

Katz (อ้างถึงใน Loudon และ Della Bitta, 1993: 425) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของทัศนคติที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. **หน้าที่ในการปรับตัว (Adjustment function)** ทักษะนี้ช่วยให้เราปรับตัวเข้าหาสิ่งที่ทำให้ได้รับความพึงพอใจหรือได้รางวัลขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงต่อสิ่งที่ไม่ปรารถนา ไม่พอใจ หรือให้โทษ นั่นคือยึดแนวทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด และหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นโทษให้เกิดน้อยที่สุด ซึ่งช่วยในการปรับตัวของแต่ละบุคคลให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความพอใจ คือ เมื่อเราเคยมีประสบการณ์ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาก่อน และเราได้ประสบกับสิ่งนั้นอีก เราจะพัฒนาการตอบสนองของเราในทิศทางที่เราต้องการ

2. **หน้าที่ในการป้องกันตน (Ego – defensive function)** ทักษะนี้ช่วยปกป้องภาพลักษณ์แห่งตน (ego or self image) ต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ และแสดงออกมาเป็นกลไกที่ป้องกันตนเอง ใช้ในการปกป้องตัวเองโดยการสร้างความนิยมนับถือตนเอง หลีกเลี่ยงจากสิ่งที่ไม่พอใจ หรือสร้างทัศนคติขึ้นมาเพื่อรักษาหน้า

3. **หน้าที่ในการแสดงออกของค่านิยม (Value expressive function)** ในขณะที่ทักษะที่ปกป้องตนเอง ได้สร้างขึ้นเพื่อปกป้องภาพลักษณ์ของตนเอง หรือเพื่อปิดบังทัศนคติที่แท้จริงไม่ให้ออกมา แต่ ทักษะที่ทำหน้าที่แสดงออกถึงค่านิยมจะพยายามแสดงลักษณะที่แท้จริงของตนเองทำหน้าที่ให้บุคคลแสดงค่านิยมของตนเอง เป็นการแสดงออกทางทัศนคติที่จะสร้างความพอใจให้กับบุคคลที่แสดงทัศนคตินั้นออกมา เพราะเป็นการแสดงค่านิยมพื้นฐานที่แต่ละบุคคลพอใจ

4. **หน้าที่ในการแสดงออกถึงความรู้ (Knowledge function)** มนุษย์ต้องการเกี่ยวข้องกับวัตถุต่างๆรอบข้าง ดังนั้น จึงต้องแสวงหาความมั่นคง ความหมาย ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น ทักษะนี้จะเป็นสิ่งที่ใช้ประเมิน และทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และเป็นมาตรฐานเพื่อเปรียบเทียบ หรือเป็นขอบเขตแนวทางสำหรับอ้างอิงเพื่อหาทางเข้าใจ ให้สามารถเข้าใจโลกและสิ่งแวดล้อมได้ง่ายๆ ขึ้นเพราะคนเราได้รับรู้แล้วครั้งหนึ่งก็จะเก็บประสบการณ์ เหล่านั้นๆ ไว้เป็นส่วนๆ เมื่อเจอสิ่งใหม่จะนำประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมมาเป็นกรอบอ้างอิงว่า สิ่งใดควรรับรู้ สิ่งใดควรหลีกเลี่ยง ซึ่งทักษะนี้ช่วยให้คนเราเข้าใจสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวเรา โดยเราสามารถตีความ หรือประเมินค่าสิ่งที่อยู่รอบตัวเราได้

ประเภทของทัศนคติ

การแสดงออกทางทัศนคติสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท (दारणी, 2542: 43) คือ

1. **ทัศนคติในทางบวก (Positive Attitude)** คือ ความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ดี หรือยอมรับ ความพอใจ เช่น นักศึกษาที่มีทัศนคติที่ดีต่อการโฆษณา เพราะวิชาการโฆษณาก่อให้เกิดประโยชน์ให้บุคคลได้มีอิสระทางความคิด

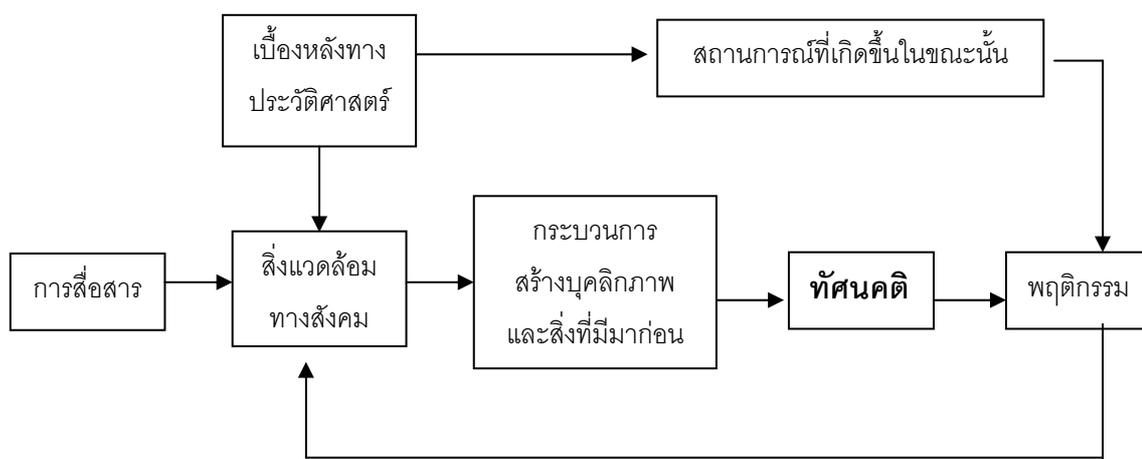
2. **ทัศนคติในทางลบ (Negative Attitude)** คือ การแสดงออก หรือความรู้สึกต่อสิ่งแวดล้อมในทางที่ไม่พอใจ ไม่ดี ไม่ยอมรับ ไม่เห็นด้วย เช่น นิดไม่ชอบคนเลี้ยงสัตว์ เพราะเห็นว่าทารุณสัตว์

3. **การไม่แสดงออกทางทัศนคติ หรือมีทัศนคติเฉยๆ (Negative Attitude)** คือ มีทัศนคติเป็นกลางอาจจะเพราะว่าไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ หรือในเรื่องนั้นๆ เราไม่มีแนวโน้มทัศนคติอยู่เดิมหรือไม่มีแนวโน้มทางความรู้ในเรื่องนั้นๆ มาก่อน เช่น เรามีทัศนคติที่เป็นกลางต่อผู้ไม่ใคร่เวฟ เพราะเราไม่มีความรู้เกี่ยวกับโทษหรือคุณของผู้ไม่ใคร่เวฟมาก่อน

จะเห็นได้ว่าการแสดงออกของทัศนคตินั้น เกิดจากการก่อตัวของทัศนคติที่สะสมไว้เป็น ความคิดและความรู้สึก จนสามารถแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา ตามทัศนคติต่อสิ่งนั้น

การก่อตัวของทัศนคติ (The Formation of Attitude)

การเกิดทัศนคติแต่ละประเภทนั้น จะก่อตัวขึ้นมา และเปลี่ยนแปลงไปได้เนื่องจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน ซึ่งในความเป็นจริง ปัจจัยต่าง ๆ ของการก่อตัวของทัศนคติ ไม่ได้มีการเรียงลำดับตามความสำคัญแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะแต่ละปัจจัย ปัจจัยใดมีความสำคัญมากกว่าขึ้นอยู่กับบริบทของการอ้างอิงเพื่อก่อตัวเป็นทัศนคตินั้น บุคคลดังกล่าวได้เกี่ยวข้องกับสิ่งของ หรือแนวความคิดที่มีลักษณะแตกต่างกันไปอย่างไร ซึ่ง Newsom และ Carrell (1995: 201) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดทัศนคติ ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงกระบวนการพื้นฐานของการเกิดทัศนคติ

ที่มา: Newsom and Carrell, 1995: 201

Newsom และ Carrell ได้ดัดแปลงแบบจำลองนี้มาจาก Smith (ซึ่งปรากฏใน A Map for the Analysis of Personality and Politics, "Journal of Social Issues", 1968: 24) และอธิบายว่า การเกิด ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. พื้นฐานของแต่ละบุคคลหรือเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์ (Historical Setting) หมายถึง ลักษณะทางด้านชีวประวัติของแต่ละคน ได้แก่ สถานที่เกิด สถานที่เจริญเติบโต สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ผ่านมาจะเป็นตัวหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคล และเป็นปัจจัยนำไปสู่การเกิด ทัศนคติของคนนั้นๆ

2. สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social environment) ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีต่อกัน และกัน เช่น การเปิดรับข่าวสาร กลุ่ม และบรรทัดฐานของกลุ่ม สภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคล และประสบการณ์

3. กระบวนการสร้างบุคลิกภาพ (Personality Process) และสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อน (Predispositions) เป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานในการสร้างทัศนคติของแต่ละบุคคล ได้แก่ ความ

คิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในสังคม การปกป้องตนเอง ลักษณะเฉพาะของแต่ละคน ความเชื่อ ความรู้ อารมณ์ ทำให้ทัศนคติของแต่ละคนต่างกันอย่างออกไป

ปัจจัยทั้ง 3 นี้ จะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การเกิดทัศนคติ และเมื่อประกอบกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น จะเป็นผลนำไปสู่พฤติกรรมในที่สุด ทำให้เราสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้อื่นได้ โดยการส่งข่าวสาร เพื่อก่อให้เกิดทัศนคติ

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้อื่น

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้อื่น มีลักษณะเป็นกระบวนการ เรียกว่า กระบวนการชักจูง (Persuasion Process) ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 2 ประการ Greenberg และ Baron (1995: 166 – 167) คือ

1. **ผู้ชักชวน (Communicator)** ซึ่งเป็นผู้ชักชวนที่ดี จะต้องมึลักษณะดังนี้คือ

- 1.1 เป็นบุคคลที่ผู้ถูกชักชวนชอบ
- 1.2 เป็นบุคคลที่มีความสะดวกในการชักชวนผู้อื่น เช่น พูดได้น่าฟัง พูดเก่ง
- 1.3 เป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ

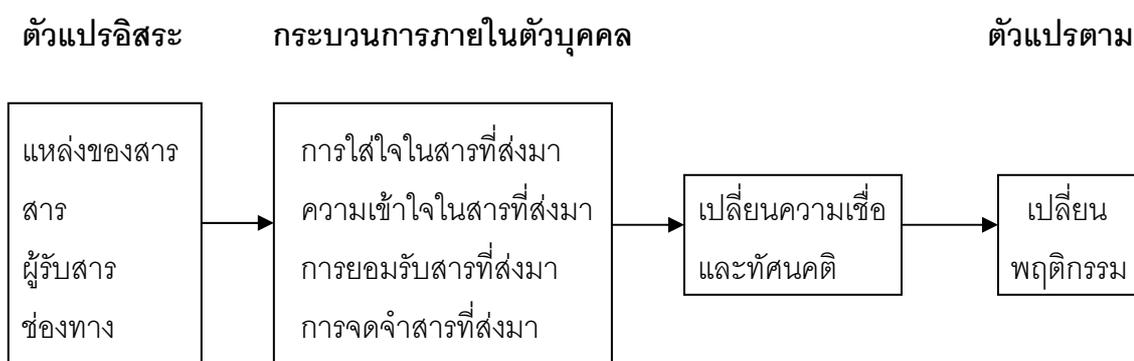
2. **การติดต่อสื่อสาร (Communication)** การติดต่อสื่อสารในกระบวนการชักจูงที่ดี นั้นจะต้องมีลักษณะดังนี้ คือ

- 2.1 ชัดเจน และสามารถเข้าใจได้ดี
- 2.2 เรื่องที่ชักชวนต้องไม่ทำให้เกิดความแตกต่างทางทัศนคติที่มากเกินไป

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยการสื่อความหมายหรือใช้การติดต่อสื่อสารเป็นเครื่องมือ นั้น จะช่วยให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ง่ายขึ้น ซึ่งแนวทางการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยการสื่อความหมาย มีลักษณะดังนี้

แนวทางการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยใช้การสื่อความหมาย

คณะของกลุ่มนักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยเยล โดยการนำของ Carl Hovland ให้ความสนใจ ทัศนคติโดยเน้นองค์ประกอบด้านความรู้สึก อารมณ์ จึงมีทัศนะเรื่องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ดังนี้

ภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของการสื่อความหมายกับกระบวนการเกิดภายในตัวบุคคลในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

ที่มา: ศักดิ์ไทย, 2545: 143

กระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยการสื่อความหมาย

การเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ซับซ้อน เพราะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบต่างๆ มาเกี่ยวข้องมากมาย และต้องผ่านขั้นตอนหลายขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนต่อเนื่องกันและคาบเกี่ยวกัน McGuire (1969) ได้วิเคราะห์ออกเป็นขั้นๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างความใส่ใจ (Attention) การที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้น ขั้นแรกจะต้องสร้างให้ผู้ถูกชักจูงใจเกิดความสนใจในเรื่องนั้นก่อน โดยสารที่ส่งไปเพื่อการเปลี่ยน

แปลงทัศนคติ ทำให้เกิดความสนใจก่อนที่จะให้รายละเอียด สิ่งที่สำคัญขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้ชักจูงหรือผู้โฆษณา ดังนั้นการโฆษณาจึงพยายามสร้างความใส่ใจให้เกิดแก่ผู้รับสารเสียก่อน เช่น ตัวหนังสือแปลก ๆ สีสะดุดตา หรือเสียงฉูดฉาดระดับปกติ ส่วนแหล่งข่าวสารมาจากหลายๆแหล่งด้วยกัน เช่น หนังสือพิมพ์ ทีวี วิทยุหรือจากบุคคลผู้ชักจูงเอง

ขั้นที่ 2 การทำความเข้าใจ (Comprehension) ผู้ส่งสารต้องพยายามทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจให้ได้หลังจากการทำให้ผู้รับสารเกิดความใส่ใจแล้ว โดยการชี้แจงรายละเอียด กล่าวถึงจุดหมายปลายทางลักษณะต่างๆ ของเรื่องนั้น เช่น การใช้ดาราศาพยนตร์โฆษณายาสีฟัน อาจเรียกความใส่ใจให้ดูรูป แต่ถ้าไม่ทำให้เขาเข้าใจว่าการใช้ยาสีฟันแล้วทำให้ชีวิตรักดีขึ้น สดชื่นขึ้น (ความเชื่อ) ทัศนคติก็ยังไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งในขณะที่ให้รายละเอียด ต้องพิจารณาว่าผู้ถูกชักจูงมีลักษณะหรือคุณสมบัติเช่นใด แล้วจึงเลือกว่าควรใช้การสื่อสารชนิดใดที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น

ขั้นที่ 3 การยอมรับ (Acceptance) ขั้นนี้ต้องทำให้เกิดการยอมรับ หรือมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น ผู้ถูกชักจูงจะคล้อยตามการชักจูง หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้ชักจูง และการจูงใจ ผลของการสื่อความหมายถ้าสอดคล้องกับความปรารถนาของผู้รับสารย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ เช่น การโฆษณาส่วนใหญ่มักจะแสดงออกในรูปของผู้ที่ใช้ผลิตภัณฑ์นั้นได้รับความนิยมนอกจากคนรอบข้าง

ขั้นที่ 4 การจดจำ (Retention) เมื่อมีสิ่งใหม่เกิดกับบุคคลที่เราต้องการแล้ว การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถาวรหรือชั่วคราวก็ได้ การสื่อความหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต้องทำให้ผู้รับจำสารได้และนาน เพื่อผลในการปฏิบัติภายหลัง อาจใช้ประโยค หรือวลีแปลกง่ายเพื่อสะดวกในการจำ เช่น ดีที่สุด ช้าไปตอย ฯลฯ จะพบในขั้นที่ 3 เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ดังนั้นควรจะเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยยึดถือประโยคที่ว่า ใคร พูดยะไร กับใคร เพื่อผลอะไร หรือแหล่งข่าว (Source) สาร (Message) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) และผู้รับสาร (Recipient) จะเป็นตัวแปรอิสระทั้งหมด ส่วนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเป็นตัวแปรตาม

ขั้นที่ 5 การกระทำ (Action) ในขั้นนี้ต้องออกมาในรูปของพฤติกรรม โดยต้องมีการกระทำด้วย กล่าวคือ ในการชักจูงใจให้เปลี่ยนทัศนคตินั้น จะได้ผลหรือไม่ต้องพิจารณาจากการเปลี่ยนพฤติกรรมด้วย เช่น การโฆษณาสินค้าชนิดหนึ่ง เมื่อถูกชักจูงเชื่อแล้วจะต้องให้เขาซื้อสินค้านั้นด้วย

สรุปได้ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้นต้องเริ่มต้นจากขั้นที่ 1 - ขั้นที่ 5 จะข้ามขั้นไม่ได้ ขั้นตอนเหล่านี้ต้องเกิดทุกขั้นตอน ไม่ใช่เกิดเพียงขั้นตอนหนึ่งขั้นตอนใดเท่านั้น การที่ขั้นตอนเหล่านี้จะเกิดในบุคคลอย่างไรหรือไม่ นั้น จะต้องอาศัยองค์ประกอบต่างๆ หลายอย่าง เช่น การสื่อสารแบบต่างๆ หรือลักษณะของผู้ถูกชักจูง เป็นต้น

ข้อสรุปจากผลการวิจัย ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติตามแนวทางนี้ Zimbardo และคณะ (1977: 98 - 100) กับ Petty และ Cacioppo (1981: 61 - 87) (อ้างถึง ศักดิ์ไทย, 2545: 144) มีดังนี้

1. ผู้สื่อสาร

1.1 ถ้าผู้สื่อสารมีความน่าเชื่อถือมากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเห็นไปในทิศทางที่ต้องการได้ดีกว่าผู้สื่อสารที่มีความน่าเชื่อถือต่ำ

1.2 ผู้สื่อสารจะเปลี่ยนความเห็นของผู้ฟังได้มาก ถ้าหากว่ามีทัศนะร่วมกันกับผู้ฟังอยู่แล้ว

1.3 คุณลักษณะบางอย่างของผู้สื่อสารที่ไม่เกี่ยวข้องกับความน่าเชื่อถือ หรือสารที่ส่งออกไปเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้รับอาจจะมีอิทธิพลต่อการยอมรับหรือไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติจากผู้รับสารก็ได้

2. สารและวิธีการเสนอสาร

2.1 ถ้าผู้ฟังเป็นคนที่ผู้สื่อสารสนิทสนม และมีมิตรต่อกัน หรือต้องการผลอย่างเร่งด่วนแล้ว การเสนอสารด้านเดียว จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นได้ชั่วขณะหนึ่ง

2.2 เมื่อผู้รับสารเริ่มไม่เห็นด้วยกับผู้ส่งสาร หรือเขาู้ทางเลือกอื่นอยู่บ้าง ควรจะเสนอสารอื่นด้วยวิธีเสนอสารสองด้าน คือ ทั้งด้านผู้ส่งสาร และผู้รับสาร จึงจะได้ผลดีในการเปลี่ยนแปลงความเห็นของเขา

2.3 ผู้ส่งสารที่รู้จักสรุปในตอนท้ายจะทำให้ผู้รับสารเปลี่ยนทัศนคติได้ดีมากกว่าผู้ส่งสารให้ผู้รับสารสรุปเอาเอง

2.4 บางครั้งสารที่เขียนโดยใช้ถ้อยคำแสดงอารมณ์จะใช้ได้ดีกว่าสารที่เขียนโดยเสนอแต่ความจริง บางครั้งก็กลับกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้รับสาร

2.5 สารประเภทที่กระตุ้นความกลัว (เช่น รูปคนติดยาเสพติดที่น่าเกลียด น่ากลัว) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นได้ดี

2.6 ถ้าผู้รับสารรู้ล่วงหน้าว่าเขาจะมาเกลี้ยกล่อม เขาจะต่อต้าน

3. ผู้รับสาร

3.1 ผู้รับสารมักจะเลือกรับเฉพาะสารที่สอดคล้องกับจุดยืนของตนเอง

3.2 บุคลิกภาพของผู้รับสารมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นได้ง่าย เช่น คนที่มีความนับถือตนเองต่ำ มักจะเปลี่ยนจุดยืนได้ง่าย

3.3 ระดับสติปัญญาของผู้รับสารเป็นตัวกำหนดชนิดของสาร เช่น ผู้รับสารที่มีสติปัญญาต่ำจะเปลี่ยนความคิดเห็นตามสารที่เสนอความจริงได้น้อยกว่าสารที่แฝงการจูงใจด้วยอารมณ์

4. ช่องทาง

4.1 การสื่อความหมายสู่มวลชน (เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์) มีประสิทธิภาพน้อยกว่า การสื่อความหมายแบบที่ต้องพบหน้ากัน เมื่อพิจารณาจากผลการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้รับสาร

4.2 การเสนอสารในรูปของสิ่งพิมพ์ ทำให้สารที่มีความซับซ้อนจะเข้าใจได้ง่ายขึ้น

4.3 สื่อวิทยุ และโทรทัศน์ ทำให้เกิดการยอมรับในสิ่งที่บุคคลเข้าใจ ได้กับง่ายกว่าสื่อสิ่งพิมพ์

จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคตินี้ เป็นเรื่องที่ทำให้ความเข้าใจได้ไม่ยากนัก แต่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติในความเป็นจริงเป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ง่ายเลย และเมื่อใดที่ทัศนคติได้ถูกสร้างมา ทัศนคตินั้นจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของบุคคลนั้น ด้วยเหตุนี้จะเห็นว่า ทัศนคติมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินับเป็นการเปลี่ยนแปลงบุคคลนั้นๆ เลยทีเดียว (สร้อยตระกูล, 2541: 69)

การวัดทัศนคติ

เนื่องจากทัศนคติมีองค์ประกอบ 3 ประการดังที่กล่าวมาแล้ว การวัดทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เราอาจวัดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง หรืออาจวัดทั้ง 3 องค์ประกอบพร้อมกันไปเลยก็ได้ การวัดทัศนคตินั้นเขาจะวัดออกมาในลักษณะของ ทิศทาง (Direction) และปริมาณ (Magnitude) ทั้งนี้เพราะมีเครื่องมือวัด และมีผู้นิยมสร้างเครื่องมือวัดลักษณะนี้จำนวนมาก (ทรงพล ,2538: 148 -149)

ทิศทาง (Direction) จะมี 2 ทิศทาง คือ ทางบวก และทางลบ ทางบวก หมายถึง การประเมินค่าของการรับรู้ การรู้สึก และการกระทำไปในทางที่ดี ชอบ พอใจ ส่วนทางลบ จะเป็นการประเมินค่าของการรับรู้ การรู้สึก และการกระทำไปในทางที่ไม่ดี ไม่ชอบ ไม่พอใจ

ปริมาณ (Magnitude) เป็นความเข้มข้น หรือความรุนแรงของทัศนคติไปในทางที่พึงประสงค์ หรือไม่พึงประสงค์นั่นเอง

นอกจากลักษณะ 2 ประการนี้แล้ว ยังมีการวัดทัศนคติในลักษณะอื่น ๆ เช่น ความเด่นชัด (salient)ความซับซ้อน (complexity) ความรู้สึกนึกคิด (consciousness) ความเป็นศูนย์กลาง (centrality)เป็นต้น ซึ่งลักษณะเหล่านี้ยังไม่มีผู้นิยมสร้างเครื่องมือวัด

วิธีการวัดทัศนคติ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการวัดทัศนคติออกมาในลักษณะของทิศทาง และปริมาณ ซึ่งวิธีวัดนั้นมีอยู่หลายวิธีดังนี้ (ทรงพล, 2538 : 149)

1. **วิธีการสังเกต (Observation)** เป็นวิธีการที่ใช้ตรวจสอบบุคคลอื่น โดยการเฝ้ามอง และจดบันทึกพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีแบบแผนทั้งนี้เพื่อให้ทราบว่าบุคคลที่เราสังเกตมีทัศนคติ ความเชื่อ อุปนิสัยอย่างไร ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตจะถูกต้องใกล้ความจริงหรือเป็นที่เชื่อถือได้เพียงใดนั้น มีข้อควรคำนึงถึงหลายประการ กล่าวคือ ควรมีการศึกษาหลาย ๆ ครั้ง ทั้งนี้เพราะทัศนคติของบุคคลมาจากหลายสาเหตุ นอกจากตัวผู้สังเกตเองต้องมีการทำให้ตัวเป็นกลาง ไม่มีการลำเอียงและการสังเกตควรไปหลาย ๆ เวลา ไม่ใช่สังเกตเวลาใดเวลาหนึ่ง

2. **วิธีการสัมภาษณ์ (Interview)** เป็นวิธีการที่ผู้ศึกษาต้องออกไปสอบถามบุคคลด้วยปาก (พูดคุย) ของตนเอง ซึ่งโดยปกติผู้สัมภาษณ์จะเตรียมแผนการล่วงหน้าเอาไว้ว่าจะสัมภาษณ์เรื่องใด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด ผู้สัมภาษณ์จะต้องทำให้บรรยากาศในการสัมภาษณ์เป็นกันเอง ยิ่งถ้าเป็นกันเองมากเท่าใด ข้อมูลที่ได้ก็ยิ่งถูกต้องมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะผู้เล่าจะสบายใจไม่เคร่งเครียด

ข้อควรคำนึงถึงในการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะในตอนเริ่มแรกของการสัมภาษณ์ไม่ควรทำให้เป็นพิธีแบบแผน การเก็บข้อมูลผู้สัมภาษณ์อาจจดบันทึกจากแบบฟอร์มที่เตรียมไป แต่ไม่ควรทำให้การบันทึกนั้นกระทบกระเทือนบรรยากาศการสัมภาษณ์ หรือไม่ก็อาจใช้การบันทึกเทปก็ได้ วิธีการสัมภาษณ์ เป็นวิธีการหาข้อมูลที่ดีวิธีหนึ่งที่ได้สะดวก ไม่สิ้นเปลืองมาก สามารถได้ข้อมูลทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต แต่ข้อเสียก็คือข้อมูลที่จะเป็นไปที่เสื่อมเสียแก่ผู้ที่เราศึกษาอาจจะไม่ถูกเปิดเผย ซึ่งเราจะต้องใช้วิธีการอื่น ๆ ศึกษาเพิ่มเติมอีก

3. **วิธีการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)** เป็นวิธีที่นิยมใช้เมื่อผู้ศึกษาไม่สามารถที่จะติดต่อกับผู้ที่ศึกษาโดยตรง แบบสอบถามนั้นจะมีคำอธิบายไว้อย่างเรียบร้อย เพื่อให้ผู้ตอบทุกคนตอบมาเป็นแบบแผนเดียวกัน การใช้วิธีการส่งแบบสอบถามนี้เป็นวิธีการที่ใช้กันมากในการวัดทัศนคติ ทั้งนี้เพราะเราสามารถที่จะสร้าง และถามได้ในหลายๆด้านตามความต้องการของผู้ที่

จะศึกษา อีกทั้งยังเป็นการประหยัดเวลาในการหาข้อมูล เพราะผู้ศึกษาสามารถส่งแบบสอบถามไปให้คนจำนวนมาก ๆ ในเวลาเดียวกัน ส่วนในด้านการลงทุนก็นับว่าใช้ทุนน้อยกว่าหลาย ๆ วิธี

การวัดทัศนคติที่นิยมใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามมากที่สุด และก็มีผู้คิดแบบสอบถามกันอยู่เรื่อยๆ แบบสอบถามที่ใช้กันมากได้แก่ มาตรวัดอันดับคุณภาพ มาตรวัดแบบเทอร์สโตน มาตรวัดแบบลิเคิร์ท และมาตราส่วนแบบ Semantic differential เป็นต้น ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงมาตราส่วนแบบลิเคิร์ท อันเป็นแบบที่นิยมใช้กันมากในประเทศไทย

มาตราส่วนแบบลิเคิร์ท (Likert Scale) มาตรส่วนแบบนี้เป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย มาตรวัดนี้ประกอบไปด้วยข้อความที่แสดงถึงทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วมีคำตอบให้เลือก 5 คำตอบ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ซึ่งวิธีวัดโดยการใช้เครื่องมือวัดแบบ Likert's Scale มีเกณฑ์การให้คะแนนแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (Robbins, 1993: 183)

ระดับความคิดเห็น	ข้อความเชิงบวก	ข้อความเชิงลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1
เห็นด้วย	4	2
ไม่แน่ใจ	3	3
ไม่เห็นด้วย	2	4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทัศนคติเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับพฤติกรรม และอาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่แสดงออก หรือพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ ดังนั้นการที่จะเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ควรทำความเข้าใจกับทัศนคติของบุคคลนั้นก่อน เพราะจะช่วยให้การตีความพฤติกรรมของบุคคลนั้นมีความหมายมากขึ้น และในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีการวัดทัศนคติต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” สมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่มีมาตรวัดแบบลิเคิร์ท นำไปสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อหาแนวทางให้ประชาชนเกิดทัศนคติที่ดีต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ซึ่งการให้ความรู้เกี่ยวกับ

โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ผ่านกระบวนการติดต่อสื่อสาร จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการมากขึ้น และมีทัศนคติที่ดีต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” มากขึ้นอีกด้วย ซึ่งทัศนคติ (โดยเฉพาะด้านความรู้สึก, อารมณ์) จะเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าความเชื่อหรือความคิด (องค์ประกอบด้านความรู้) เปลี่ยนแปลงไป และปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ตามแนวความคิดของการสื่อความหมายอันประกอบไปด้วย ต้นกำเนิดของสาร (Source) สาร (Message) ช่องทางในการสื่อสาร (Channel) และผู้รับสาร (Recipient) องค์ประกอบดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติในแง่ที่ว่า แหล่งของสารทำให้เกิดความใส่ใจ สารทำให้เกิดความเข้าใจผู้รับสารเกิดการยอมรับ และช่องทางในการสื่อสารมีผลต่อการจดจำสาร (ศักดิ์ไทย, 2545: 143) ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารจะได้กล่าวถึง ดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร

การสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และสังคม ส่งผลให้ชีวิต และสังคมดำเนินไปได้ อีกทั้งเป็นเครื่องมือเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต มีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาสังคมหรือท้องถิ่น (เกศินี, 2540: 41) การสื่อสารจึงมีบทบาทที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาประเทศ คือเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการนำนโยบาย การพัฒนา ตลอดจนรายละเอียดของแนวทางการพัฒนาต่างๆ ของรัฐบาลไปสู่ประชาชน ทำให้ประชาชนมีโอกาสรับรู้ที่ประเทศของตนกำลังจะเดินทางไป ในทิศทางใด และประชาชนทั่วไปจะสามารถเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาในลักษณะใดได้บ้าง นอกจากนั้น การสื่อสารยังสามารถที่จะสะท้อนความคิดความต้องการจากประชาชนขึ้นมาสู่ส่วนบน (ผู้กำหนดนโยบาย)อีกด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อรัฐบาลในการที่จะรับรู้สภาพปัญหาที่ประชาชนส่วนใหญ่เผชิญอยู่ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดแผนงานหรือโครงการพัฒนาดังไปแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างตรงจุด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533: 73)

ความหมายของการสื่อสาร

การสื่อสาร (Communication) มาจากภาษาละตินว่า “communis” ซึ่งหมายถึง ร่วมกัน คล้ายคลึงกัน (common) ถ้าแปรกันตามรากศัพท์เดิม หมายถึง สิ่งที่มีร่วมกันให้เกิด “ความร่วมมือกัน” ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง (ณรงค์, 2543: 4) แม้จะมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การสื่อสาร” แตกต่างกันไป แต่ทุกนิยาม หรือคำจำกัดความจะอยู่บนพื้นฐานแนวคิดเดียวกัน กล่าวคือ

การสื่อสารของมนุษย์ที่จะต้องประกอบด้วย 2 ฝ่ายที่มีความสัมพันธ์กัน คือฝ่ายผู้ส่งสารฝ่ายหนึ่ง กับฝ่ายผู้รับสารฝ่ายหนึ่ง การสื่อสารจึงจะเกิดขึ้น โดยการส่งข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ ซึ่งนักวิชาการแต่ละท่านได้ให้ความหมายของการสื่อสารไว้อย่างแตกต่างกันตามทฤษฎีของตน ดังนี้

ปริญ ลักษิตานนท์ (2544: 330) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดความคิด เพื่อให้เกิดความคิดร่วมกัน และแสดงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร

ณรงค์ สมพงษ์ (2543: 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการในการส่ง หรือแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิด และทัศนคติจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง

ถวิล ธาราโกชน์ และ ศรีนัย ดำริสุข (2543: 207) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสาร หมายถึง การส่งข่าวสาร ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ความนึกคิด หรืออารมณ์ จากคนหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งหรือหลายคนเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน (Mutual Understanding)

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2542: 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสาร หมายถึง การแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างผู้ส่งสาร และผู้รับสาร โดยใช้สื่อหรือช่องทางต่างๆ เพื่อมุ่งหมายโน้มน้าวใจให้เกิดผลในการให้เกิดการ (1) รับรู้ หรือ (2) ให้เปลี่ยนทัศนคติหรือ (3) ให้เปลี่ยนพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง [คือทั้ง (1) (2) (3)]

กิติมา สุรสนธิ (2541: 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสาร หมายถึง การสร้างความร่วมกัน ความคล้ายคลึงกัน ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ส่งสาร และผู้รับสาร ซึ่งทั้งสองฝ่ายจะต้องมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารที่สอดคล้องกัน การสื่อสารจึงจะประสบความสำเร็จ

เสนาะ ดิยาว (2541: 23) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวกับการส่งและรับสัญลักษณ์ที่ก่อให้เกิดความหมายขึ้นในใจของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยที่บุคคลเหล่านั้นมีประสบการณ์ในชีวิตอย่างเดียวกัน

เกศินี จุฑาวิจิตร (2540: 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่มีการเคลื่อนไหว และเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องในการส่ง และรับสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยผ่านสื่อต่างๆ อย่างมีวัตถุประสงค์ชัดเจน

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการในการส่งหรือแลกเปลี่ยนข่าวสาร ความคิด และทัศนคติจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือหลายคนเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ความคิดร่วมกัน และแสดงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร โดยใช้สื่อ หรือช่องทางต่างๆ อย่างมีวัตถุประสงค์ชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

จากคำนิยาม และการให้ความหมายของการสื่อสารในแง่ต่างๆ เราอาจแบ่งวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร (กิติมา, 2541: 18 - 20) ดังนี้

ด้านผู้ส่งสาร

1. เพื่อแจ้งให้ทราบ (to inform)
2. เพื่อให้การศึกษา (to teach or to persuade)
3. เพื่อชักจูง (to propose or to persuade)
4. เพื่อให้ความบันเทิง (to entertain)

ด้านผู้รับสาร

1. เพื่อทราบ (to understand)
2. เพื่อเรียนรู้ (to learn)
3. เพื่อหาความพอใจ (to enjoy)
4. เพื่อการตัดสินใจ (to decide)

ผู้รับสาร (Receiver)

ผู้รับสารเป็นบุคคลที่สำคัญมากในการสื่อสาร ดังคำที่ว่า การสื่อสารจะมีความหมายอย่างไร จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับผู้รับสารว่าจะเลือกรับสาร หรือเลือกที่จะตีความข่าวสารนั้นอย่างไร ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแม้การสื่อสารจะเริ่มต้นจากผู้ส่งสารแต่บุคคลที่จะทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับผู้รับสาร เช่น ถ้าผู้รับสารต้องการรับสารในขณะนั้น

หรือผู้รับสารมีความรู้ในการที่จะทำความเข้าใจต่อสาร ก็จะทำให้การสื่อสารสำเร็จได้ง่ายในทางตรงข้ามหากผู้รับสารขาดความสนใจปิดกั้น การรับข่าวสารหรือผู้รับไม่สามารถทำความเข้าใจในสารที่ผู้ส่งส่งให้ได้ก็จะทำให้การสื่อสารนั้นล้มเหลว ดังนั้น ในการสื่อสารทุกครั้งสิ่งที่ผู้ส่งจะต้องพิจารณาอย่างมากคือ ผู้รับสาร ซึ่งเราอาจพิจารณาถึงผู้รับสารในลักษณะต่างๆ ได้หลายประเภท ซึ่งแต่ละประเภทจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน (กิติมา, 2541: 13 -14) ดังนี้

การแบ่งประเภทของผู้รับสารโดยพิจารณาจากจำนวน

1. **ผู้รับสารแบบคนเดียว** เป็นผู้รับสารที่มีจำนวนน้อยที่สุด ผู้ส่งสามารถควบคุมการรับข่าวสารได้ง่ายกว่าผู้รับสารหลายๆ คน รวมทั้งผู้ส่งสามารถคัดเลือกข้อมูลข่าวสารให้ตรงกับความสนใจ และความต้องการของผู้รับได้ง่าย

2. **ผู้รับสารแบบกลุ่มเล็ก** เป็นผู้รับสารที่มีจำนวนมากขึ้น การควบคุมการเปิดรับข่าวสารยังคงกระทำได้ค่อนข้างง่าย แต่ผู้ส่งจำเป็นต้องคอยสอดส่องดูแลความรู้สึกนึกคิด และความต้องการของผู้รับสารแต่ละคนให้ทั่วถึง การเลือกสรรข้อมูลอาจทำในลักษณะที่เฉพาะกลุ่มมากขึ้น มากกว่าการสื่อสารกับคน ๆ เดียว

3. **ผู้รับสารแบบกลุ่มใหญ่** เป็นผู้รับสารที่มีจำนวนมาก การควบคุมความสนใจในการเปิดรับข่าวสารเป็นไปได้ยากมากขึ้น ผู้ส่งสารจำเป็นต้องใช้เทคนิค รูปแบบวิธีการที่น่าสนใจในการทำให้ผู้รับจำนวนมากมีความสนใจเรื่องราวที่ผู้ส่งเสนอ ซึ่งสารจะมีความเป็นทั่ว ๆ ไปมากขึ้น หรือเป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มมากยิ่งขึ้น

4. **ผู้รับสารมวลชนหรือผู้รับสารสาธารณะ** ซึ่งมักเกิดขึ้นในรูปแบบการสื่อสารมวลชน การควบคุมการเปิดรับกระทำได้ยากหรือไม่ได้เลย เนื่องจากคุณลักษณะความแตกต่างกันทางด้านประชากรศาสตร์(Heterogeneous) และความไม่เป็นที่รู้จักกัน (Anonymous) ทำให้ผู้ส่งต้องเลือกข่าวสารที่เป็นที่สนใจของคนจำนวนมาก และมีผลกระทบต่อคนในสังคมโดยรวม เช่น ข่าวในรูปแบบต่างๆ หรือการเสนอแนะความคิดเห็นในประเด็นเรื่องราวที่สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคม

การแบ่งประเภทของผู้รับสารโดยพิจารณาจากบทบาท

1. **ผู้รับสารที่มีบทบาทเป็นผู้กระทำ (Active Receiver)** เป็นผู้รับสารที่มีความสนใจ มีความตั้งใจ มีความกระตือรือร้นในการรับ แสวงหาข้อมูล และข่าวสารสูง ดังนั้นผู้รับสารประเภทนี้ จึงเป็นผู้ที่ทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จได้ค่อนข้างดี หรือผู้ส่งสารที่มีผู้รับสารประเภทนี้จะต้องค้นคว้าหาข้อมูลมาก ๆ เพื่อสามารถตอบสนองความต้องการในการรับข่าวสารของผู้รับสารประเภทนี้ได้เป็นอย่างดี

2. **ผู้รับสารที่มีบทบาทเป็นผู้ถูกกระทำ (Passive Receiver)** เป็นผู้รับสารที่มีความเฉื่อยชา ไม่มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาข่าวสาร ปล่อยให้ข้อมูลข่าวสารวิ่งเข้ามาหาตนเอง มากกว่าที่จะไปเฝ้าหาผู้รับสารประเภทนี้มักเป็นผู้รับสารที่เกิดขึ้นตามทฤษฎีเข็มฉีดยา (Hypodermic Needle Model) ที่สื่อมวลชนจะมีอิทธิพลต่อผู้รับในลักษณะอย่างนี้เป็นอย่างมาก

จากลักษณะของผู้รับสาร จะเห็นได้ว่าผู้รับสารค่อนข้างมีความสำคัญมาก เนื่องจากหากผู้รับสารมีความรู้สึกในทางที่ไม่ดี มีอคติ (Bias) ในทางลบกับองค์ประกอบของการสื่อสารแล้วจะทำให้เกิดการหลีกเลี่ยง ขาดความสนใจ และปฏิเสธการรับข่าวสารต่างๆ จากผู้ส่งสาร ดังนั้นทัศนคติของผู้รับสารในการสื่อสารนั้น จึงมีความสำคัญมากต่อการเปิดรับข่าวสาร

การเปิดรับข่าวสารเกิดขึ้นได้เมื่อมีการติดต่อสื่อสารกัน การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ไม่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด ไม่สามารถย้อนกลับมากกระทำใหม่ได้ และองค์ประกอบทุกตัวในกระบวนการต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน คุณลักษณะของการสื่อสารดังกล่าวจึงทำให้จำเป็นต้องสร้างแบบจำลอง (Model) ขึ้นมาเพื่อทำให้การศึกษากระบวนการสื่อสารสามารถกระทำได้อย่างละเอียดถี่ถ้วนมากยิ่งขึ้น (กิติมา, 2541: 39)

แบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล (The Berlo Model หรือ SMCR Model)

David K. Berlo ได้พิมพ์ตำราชื่อ “The Process of Communication” ในทศวรรษที่ 1960 โดยอธิบายถึงคุณลักษณะและปัจจัยในกระบวนการสื่อสารไว้อย่างละเอียด ซึ่งเบอร์โลได้สรุปองค์ประกอบของการสื่อสารว่ามี 6 ประการ (กิติมา, 2541: 53) คือ

1. แหล่งข่าวสาร (Communication Source)
2. ผู้เข้ารหัสสาร (Encoder)
3. เนื้อหาข่าวสาร (Message)
4. ช่องสาร (Channel)
5. ผู้ถอดรหัสสาร (Decoder)
6. ผู้รับสาร (Communication Receiver)

ในการส่ง และรับข่าวสารของผู้ส่งสารและผู้รับสารนั้น แหล่งสารกับผู้เข้ารหัสสารอาจรวมอยู่ในตัวบุคคลเดียวกัน เรียกว่าผู้ส่งสาร (Source) และผู้ถอดรหัสสารกับผู้รับสาร อาจรวมเรียกว่าผู้รับสาร (Receiver) ดังนั้น จุดเด่นของแบบจำลองอยู่ที่ การแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสื่อสารแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารทั้งกระบวนการ ซึ่งแบบจำลองการสื่อสารตามแนวคิดของเบอร์โล ประกอบด้วยผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร ดังนี้

S	M	C	R
SOURCE	MESSAGE	CHANNAL	RECEIVER
Communication skills	Content	Seeing	Communication skills
Attitude	Element	Hearing	Attitude
Knowledge	Treatment	Touching	Knowledge
Social system	Structure	Smeling	Social system
Culture	Code	Tasting	Culture

ภาพที่ 5 แบบจำลองการสื่อสารของเบอร์โล

ที่มา: Berlo, 1960: 40

เบอร์โลอธิบายว่าการสื่อสารจะประสบประสิทธิผลหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพขององค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบ (เกคินี, 2540: 13) มีดังนี้

ผู้ส่งสาร ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ส่งสาร ได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร ทักษะคติ ความรู้ระบบสังคม และวัฒนธรรม

สาร ปัจจัยของสาร ประกอบด้วย รหัส เนื้อหา และการจัดเรียงลำดับสาร

สื่อ คือ ช่องทางที่จะนำสารไปสู่ประสาทรับความรู้สึก ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การได้กลิ่น และการลิ้มรส

ผู้รับสาร ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสาร ได้แก่ ทักษะในการสื่อสาร ทักษะคติ ความรู้ระบบสังคม และวัฒนธรรม

ช่องทางการสื่อสาร

ช่องทางการสื่อสาร หรือสื่อ มีความหมายว่าเป็นวิธีการ หรือเครื่องมือที่สื่อสาร ไหลจากแหล่งสารไปยังผู้รับสาร ช่องทางเปรียบเสมือนเรือลำเลียงที่ขนถ่ายสินค้าจากเรือใหญ่ไปขึ้นฝั่ง ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543: 137) ได้แบ่งประเภทของสื่อเป็น 3 ประเภท คือ

1. สื่อบุคคล มีตั้งแต่สื่อบุคคลจากภายนอก เช่น เจ้าหน้าที่การเกษตร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมพนักงานสินเชื่อ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เจ้าของร้านจำหน่ายยาฆ่าแมลง เป็นต้น และสื่อบุคคลในท้องถิ่นได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มเกษตรกร เพื่อนบ้าน ญาติ เป็นต้น
2. สื่อมวลชน โดยส่วนใหญ่มักจะศึกษาสื่อหลักๆ 3 ประเภท คือ วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์
3. สื่อเฉพาะกิจ มีมากมายหลายประเภท ตั้งแต่ เอกสาร สิ่งพิมพ์ แผ่นพับ โปสเตอร์ แผ่นป้ายโฆษณา แผ่นปลิว สติกเกอร์ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย การฉายภาพยนตร์เฉพาะเรื่อง นิทรรศการ หน่วยเคลื่อนที่ ไร่นา แปลงสาธิต

พฤติกรรมทางเลือกในการสื่อสาร (Selective Communication Behavior)

ในการเปิดรับข่าวสารต่าง ๆ นั้นผู้รับสารย่อมมีกระบวนการในการเลือกรับข่าวสาร (Selective Process) แตกต่างกันไปตามการเรียนรู้ ประสบการณ์ ความต้องการ และทัศนคติ ซึ่งมีขั้นตอนที่มีความต่อเนื่องเกี่ยวข้องกันตามลำดับดังนี้ (Burgoon, 1974: 152)

1. การเลือกเปิดรับ (Selective Exposure) แหล่งสารหรือผู้ส่งสารมีจำนวนมาก แต่ละคนมีเวลาและความสามารถในการเปิดรับสารที่จำกัดและยังมีความพอใจต่อสารและผู้ส่งสารแตกต่างกัน แต่โดยปกติแล้ว จะมีแนวโน้มในการเลือกเปิดรับข่าวสารที่มีความคิดหรือทัศนคติที่สอดคล้องกับตน เพื่อสนับสนุนความเป็นตนเอง ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการปกป้องรักษา รวมถึงสนับสนุนการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self concept) หรือภาพลักษณ์เกี่ยวกับตนเอง (self image) เช่น ถ้าคนใดมีทัศนคติที่ดีต่อพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง ก็จะพยายามหาข่าวสารเพื่อสนับสนุนทัศนคตินั้น เป็นต้น

2. **การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention)** นอกจากบุคคลจะเลือกเปิดรับข่าวสารแล้ว บุคคลยังเลือกให้ความสนใจต่อข่าวสารที่ได้รับซึ่งสอดคล้องกับทัศนคติ และความเชื่อดั้งเดิม ทั้งนี้เพราะการได้รับข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับความรู้สึกของเขา จะทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจ ในเวลาอันจำกัด คนเราจะเลือกข่าวสารที่สนใจเท่านั้น เช่น เวลาอ่านหนังสือพิมพ์จะเลือกอ่านเฉพาะข่าวที่ตนสนใจบางข่าว บางคอลัมน์ และเลือกที่สอดคล้องกับความคิด ทัศนคติของตน แต่อาจมีปัจจัยอื่นที่รบกวน ความตั้งใจ หรือความสนใจต่อข่าวสาร เช่น เมื่อรู้สึกหิว เราอาจไม่สนใจฟังการประชุมหรือฟังไม่รู้เรื่อง เป็นต้น

3. **การเลือกรับรู้และตีความหมาย (Selective Perception and Selective Interpretation)** การรับรู้เป็นการตีความหมายของข่าวสาร เมื่อบุคคลเปิดรับข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งแล้ว ผู้รับสารอาจมีการเลือกรับรู้ และเลือกตีความสารที่ได้รับด้วยตามประสบการณ์ของแต่ละคน ผู้รับสารมักตีความข่าวสารที่ได้รับตามความเข้าใจของตนหรือตามทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อถือ ความต้องการ และแรงจูงใจของตนในขณะนั้น นอกจากนี้ แม้เป็นเรื่องเดียวกันแต่ถ้าปัจจัยแวดล้อมต่างกันก็มีผลต่อการรับรู้ที่ต่างกันด้วย

4. **การเลือกจดจำ (Selective Retention)** หลังจากที่บุคคลเลือกให้ความสนใจเลือกรับรู้ และตีความข่าวสารไปในทิศทางที่สอดคล้องกับบรรณนิยม ทัศนคติ ความชอบ และความเชื่อของตนแล้ว บุคคลยังเลือกจดจำเนื้อหาสาระของสารในส่วนที่ต้องการจำเข้าไว้เป็นประสบการณ์ ในขณะที่เดียวกันก็มักจะลืมข่าวสารที่ไม่ตรงกับความสนใจของตนเองซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ทัศนคติเดิม มีความมั่นคงยิ่งขึ้น เปลี่ยนแปลงได้ยากขึ้น

ดังนั้น การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ผ่านสื่อต่างๆ จึงมีความสัมพันธ์กับความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และแนวโน้มการแสดงพฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก ซึ่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ จะผ่านการแปลความหมายตามทัศนคติของผู้รับสาร ดังนี้

ทัศนคติของผู้รับสาร

ความสำเร็จของการสื่อสารในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น จะเกิดขึ้นได้โดยกิติมา (2541: 57) กล่าวว่า ทัศนคติของผู้รับสาร มีผลต่อความสำเร็จ ดังนี้

1. **ทัศนคติต่อตนเอง (Attitude toward Self)** หมายถึง ความรู้สึกของผู้รับสารเองในการสื่อสาร ซึ่งอาจเป็นความรู้สึกในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ ความรู้สึกในทางที่ดีเป็นความรู้สึกที่สะสมมาจากประสบการณ์ที่สำเร็จในชีวิต ซึ่งมีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคล เช่น คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิต มักเป็นบุคคลที่เปิดตัวเองออกสู่ภายนอก ชอบคบค้าสมาคมกับบุคคลรวมทั้งชอบหาความรู้แปลกๆ ใหม่ๆ เสมอ ซึ่งแตกต่างจากคนที่มีประสบการณ์ในชีวิตล้มเหลว มักมีบุคลิกที่ปิดกั้นตนเอง หลีกเลี่ยงที่จะติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น ความรู้สึกทัศนคติต่อตนเองของผู้รับสาร ย่อมมีผลต่อการรับรู้ การตีความ และการทำความเข้าใจต่อข่าวสารที่ได้รับ เช่น บางคนชอบดูถูก หรือประเมินตนเองว่าเป็นคนโง่ ไม่ฉลาด ไม่สามารถเรียนรู้หรือฟังอะไรได้เข้าใจ ก็จะไม่รับข่าวสารนั้นๆ เป็นต้น

2. **ทัศนคติต่อเนื้อหาของสาร (Attitude toward Matters)** หมายถึง ความรู้สึกของผู้รับสารที่มีต่อเนื้อหาของสาร ซึ่งอาจเป็นความรู้สึกในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ บุคคลมักเลือกรับข้อมูลข่าวสารตามที่ตนเองสนใจ และเป็นเนื้อหาข่าวสารที่ตนเองชอบตรงตามทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ที่ผู้รับสารมีอยู่และมักปฏิเสธ ไม่สนใจต่อเนื้อหาสารที่ตนไม่สนใจ ไม่ชอบ หรือไม่ตรงกับทัศนคติเดิมของตน เช่น น.ส.สุมล ไม่เข้าฟังบรรยายในวิชาคณิตศาสตร์ เพราะเป็นวิชาคำนวณที่เธอไม่ชอบ แต่มักจะเข้าฟังวิชาประวัติศาสตร์ทุกครั้ง เพราะเธอชอบวิชานี้ เป็นต้น

3. **ทัศนคติต่อผู้ส่งสาร (Attitude toward Sender)** หมายถึง ความรู้สึกในทางที่ดีหรือไม่ดีต่อผู้ส่งสารของผู้รับสาร ซึ่งส่วนใหญ่บุคคลมักมีความประทับใจ ชื่นชมต่อผู้ส่งสารในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอุปนิสัย รูปร่างหน้าตา คนมีชื่อเสียงหรือคนที่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ สิ่งเหล่านี้ ทำให้ผู้รับสารมักมีแนวโน้มที่จะประเมินผู้ส่งสารก่อนว่า เป็นใคร สังกัดอยู่หน่วยงานใด มีชื่อเสียงระดับใด เป็นต้น ความรู้สึกเหล่านี้ ทำให้ผู้รับสารมีความสนใจ มีความกระตือรือร้นในการที่จะรับข่าวสารจากผู้รับสาร หากผู้รับสารมีความรู้สึกไม่ดีต่อผู้ส่งสาร ผู้รับสารก็จะไม่สนใจ หลีกเลี่ยงที่จะรับข่าวสารจากผู้ส่งสาร ซึ่งทำให้การสื่อสาร อาจไม่เกิดขึ้นหรือไม่ประสบผลสำเร็จ

จากแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารและการเปิดรับข่าวสาร สามารถนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เหตุผลในการเปิดรับข่าวสารของประชาชนว่ามีลักษณะใด และมีแนวทางในการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” อย่างไร ผ่านสื่อประเภทใดบ้าง ซึ่งในการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ยิ่งผู้รับสารมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่ง

ผลิตภัณฑ์” มากเท่าใด โอกาสที่การสื่อสารนั้นจะประสบความสำเร็จย่อมมีมากขึ้นเท่านั้น เพราะการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต มีความรู้ ความเข้าใจถึงความจำเป็นในการพัฒนา และการพัฒนาสังคม จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนได้รับข่าวสารความรู้เพียงพอ จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรม ของประชาชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจปัจจัยด้านความรู้ ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ มีดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

ความรู้มีอิทธิพลต่อขีดความสามารถของผู้รับสารในการที่จะรับสารได้ดี และเข้าใจสาร ซึ่งความรู้ของผู้รับสาร แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาของสาร เช่น บทความสารคดี ต้องการความรู้ของผู้รับสารเพื่อที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาของสารได้ ผู้รับสารที่มีความรู้ในระดับต่างๆ กัน จึงมีความสามารถในการรับสารต่างกัน 2. ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการการสื่อสาร หากผู้รับสารไม่มีความรู้ในเรื่องนี้แล้ว ก็อาจไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารได้และใช้สื่อในการรับสารไม่เหมาะสม หรือตีความหมายของสารผิดพลาดได้ เป็นต้น

ความหมายของความรู้

นักวิชาการแต่ละท่านได้ให้ความหมายของความรู้ แตกต่างกันตามทรรศนะของตน ดังนี้

โทมัส เอช ดาเวนพอร์ท และ ลอเรนซ์ พูแซค (อ้างจากนิทัศน์ วิเทศ, 2542: 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้ หมายถึง กรอบของการประสมประสานระหว่างประสบการณ์ ค่านิยม ความรอบรู้ในบริบท และความรู้แจ้งอย่างซ้ำซ้อน เป็นการประสมประสานที่ให้กรอบสำหรับการประเมินค่า และการนำเอาประสบการณ์กับสารสนเทศใหม่ๆ มาผสมรวมเข้าด้วยกัน มันเกิดขึ้นและถูกนำไปประยุกต์ในใจคนที่รู้

กิติมา สุรสนธิ (2541: 56) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้ หมายถึง สิ่งที่ผู้รับสังสมมาจากประสบการณ์ หรือจากการเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ที่อาจเป็นทั้งความรู้ในแง่วิชาการหรือความรู้ในด้านอื่น

เกศินี จุฑาวิจิตร (2540: 52) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนที่จะรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ โดยแบ่งออกเป็นความรู้ต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ และความรู้ต่อเรื่องราวทั่วไปในระดับกว้าง ความรู้จึงเป็นความสามารถในการใช้ข้อเท็จจริง ความคิด ความหยั่งรู้หยั่งเห็น ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงความรู้เข้ากับเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้

ศุภกนิษฐ์ พลไพรินทร์ (2540: 22) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้ หมายถึง ความรู้เป็นความสามารถในการคิด เข้าใจ ข้อเท็จจริง นำไปแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ขณะนั้น บวกกับประสบการณ์เดิมที่เกิดจากการเรียนรู้ แล้วตัดสินใจประเมินค่าเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งมีความชัดเจน และมีคุณภาพ

Hornby, A S . (2001: 658) "Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English" ให้ความหมายของความรู้ไว้ว่า ความรู้ หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร ความเข้าใจ และทักษะต่างๆ ที่ได้รับมาจากการศึกษา หรือประสบการณ์

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร ความเข้าใจ และทักษะต่างๆ ที่ได้รับมาจากการศึกษา หรือประสบการณ์ เป็นความสามารถในการคิด เข้าใจ ข้อเท็จจริง นำไปแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ขณะนั้น บวกกับประสบการณ์เดิมที่เกิดจากการเรียนรู้ แล้วตัดสินใจประเมินค่า เป็นความสามารถของผู้เรียนที่จะรู้ในสิ่งต่างๆ ที่อาจเป็นทั้งความรู้ในแง่วิชาการหรือความรู้ในด้านอื่น

ระดับความรู้

เราสามารถจำแนกระดับความรู้ออกได้เป็น 6 ระดับ (เกศินี, 2540: 52) ดังนี้

1. **ระดับที่ระลึกได้ (Recall)** หมายถึง การเรียนรู้ในลักษณะที่จดจำเรื่องเฉพาะวิธีปฏิบัติ กระบวนการ และแบบแผนได้ ความสำเร็จในระดับนี้ คือ ความสามารถในการดึงข้อมูลจากความจำออกมาได้
2. **ระดับที่รวบรวมสาระสำคัญได้ (Comprehension)** หมายความว่า บุคคลสามารถทำบางสิ่งบางอย่างได้มากกว่าการจดจำเนื้อหาที่ได้รับ เช่น สามารถเขียนข้อความเหล่านั้นด้วย

ถ้อยคำของตนได้ สามารถแสดงให้เห็นได้ด้วยภาพ ให้ความหมายที่ลึกซึ้ง แปลความ และเปรียบเทียบความคิดอื่น ๆ หรือคาดคะเนผลที่เกิดขึ้นต่อไปได้

3. **ระดับการนำไปใช้ (Application)** เป็นความสามารถที่จะนำข้อเท็จจริง และความคิดที่เป็นนามธรรมไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

4. **ระดับการวิเคราะห์ (Analysis)** สามารถใช้ความคิดในรูปของการนำความคิดมาแยกเป็นส่วน เป็นประเภท หรือนำข้อมูลมาประกอบกันเพื่อการปฏิบัติของตนเอง

5. **ระดับการสังเคราะห์ (Synthesis)** คือ การนำข้อมูล และแนวความคิดมาประกอบกัน แล้วนำไปสู่การสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม

6. **ระดับการประเมินผล (Evaluation)** คือ ความสามารถในการใช้ข้อมูลเพื่อตั้งเกณฑ์การรวบรวม และวัดข้อมูลตามมาตรฐาน เพื่อให้ข้อตัดสินถึงระดับของประสิทธิผลของกิจกรรมแต่ละอย่าง

หลักการเรียนรู้

นักสังคมศาสตร์หลายท่าน ได้แนะถึงหลักการของการเรียนรู้บางประการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการสื่อสาร (เกิตินี, 2540: 53) กล่าวคือ

1. **บุคคลจะมีความสามารถในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน** ดังนั้น ในการศึกษาเรื่องราวใด ๆ ก็ตาม จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้นว่า คนหนุ่มสาวมักจะเรียนรู้ได้เร็ว และง่ายกว่าคนสูงอายุ คนฉลาดจะเข้าใจเรื่องราวที่ซับซ้อนได้ง่ายกว่าคนโง่

2. **การเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับการตอบสนองทางอารมณ์** โดยทั่วไปแล้ว การสรรเสริญจะให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้มากกว่าการทำโทษ แต่บางครั้ง การถูกทำโทษก็จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีเช่นกัน ถ้ามีการกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางอารมณ์อย่างรุนแรง

3. การแสดงให้เห็นว่าควรทำอย่างไร ดีกว่าบอกกล่าวอย่างเดียว เพราะการแสดงถึงวิธีการให้ผู้รับได้เห็นว่าจะควรทำอย่างไร เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการให้การเรียนรู้ในเรื่องที่ซับซ้อน

4. ทักษะที่ผู้รับสารมีต่อผู้ส่งสาร จะมีผลต่อทัศนคติต่อโครงสร้างนั้นด้วย บางครั้งการที่บอกว่า “ใครเป็นคนพูด” มีความสำคัญพอ ๆ กับบอกว่า “พูดอะไร” อย่างไรก็ตาม ในระยะยาวตัวสารจะมีความสำคัญมากกว่า

5. ความจำมีความสัมพันธ์กับความใหม่ของเรื่องราว หรือเหตุการณ์ เรามักจะจำและมีการตอบสนองต่อข่าวสารที่เพิ่งได้รับสด ๆ และการให้ข่าวสารซ้ำ ๆ กัน จะก่อให้เกิดการจดจำ และเก็บสารนั้นไว้

6. การมีส่วนร่วมทำให้เกิดการเรียนรู้ คนเราจะเรียนรู้ได้ดีขึ้น เมื่อได้มีการทดลองทำ

7. การนำเสนอด้วยวิธีแปลกใหม่ โดยใช้วิธีที่เป็นการกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางอารมณ์สูง จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากกว่าการนำเสนอด้วยวิธีธรรมดา

การวัดระดับความรู้

การวัดความรู้เป็นการวัดระดับความจำ ความสามารถในการคิด เข้าใจกับข้อเท็จจริงที่ได้รับจากการศึกษา และประสบการณ์เดิม โดยผ่านการทดสอบคุณภาพแล้ว จะแยกคนที่มีความรู้กับไม่มีความรู้ออกจากกันได้ระดับหนึ่ง (ศุภกนิษฐ์, 2540: 24)

วิธีการวัดความรู้

จากแนวความคิดโครงสร้าง 6 ชั้น จากขั้นตอนที่ง่ายที่สุดไปยังขั้นที่ยากและซับซ้อนมากขึ้นของ Bloom และคณะ (1956) สามารถสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดความสามารถในแต่ละชั้นดังนี้ (สุมาลี, 2542: 54 - 69)

1. วิธีการวัดระดับของความรู้ความจำ เป็นการวัดความสามารถขั้นต่ำสุด การถามเพื่อวัดสิ่งเกี่ยวข้องกับการให้ระลึกถึง (Recall) ทั้งในสิ่งที่เฉพาะเจาะจง และทั่วไป คำถามที่ใช้วัด

ในระดับนี้ ได้แก่ 1) ข้อคำถามวัดความจำเนื้อเรื่อง 2) ข้อคำถามวัดความจำวิธีดำเนินการ 3) ข้อคำถามวัดความจำความรู้รอบยอด

2. วิธีการวัดระดับความเข้าใจ เป็นการวัดความสามารถที่สูงกว่าความรู้ความจำ แต่ผู้ตอบยังคงมีความรู้ความจำ เป็นพื้นฐานมาก่อนจึงจะมีความเข้าใจ คำถามจะไม่ถามตรงจากตำราหรือสิ่งที่สอนไว้ แต่โยงความรู้ที่เรียนมาสัมพันธ์กับคำถามแล้วเปลี่ยนเป็นคำตอบใหม่ ภาษาหรือสำนวนใหม่ รูปแบบใหม่ๆ คำถามที่ใช้วัดในระดับนี้ ได้แก่ 1) ข้อคำถามวัดความสามารถในการแปลความ 2) ข้อคำถามวัดความสามารถในการตีความ 3) ข้อคำถามวัดความสามารถในการขยายความ

3. วิธีการวัดระดับการนำไปใช้ เป็นการวัดความสามารถในการนำเอาความรู้ ความเข้าใจมาประยุกต์ใช้หรือแก้ปัญหาในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใหม่ได้อย่างเหมาะสม คำถามที่ใช้วัดในระดับนี้ ได้แก่ 1) ข้อคำถามวัดการนำไปใช้

4. วิธีการวัดระดับวิเคราะห์ เป็นการวัดความสามารถในการแยกแยะ หรือแจกแจงรายละเอียดของเรื่องราว ความคิด การปฏิบัติออกเป็นระดับย่อยๆ โดยอาศัยหลักการหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อค้นพบข้อเท็จจริง และคุณสมบัติบางประการ คำถามที่ใช้วัดในระดับนี้ ได้แก่ 1) ข้อคำถามวัดการวิเคราะห์ความสำคัญ 2) ข้อคำถามวัดการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ 3) ข้อคำถามวัดการวิเคราะห์หลักการ

5. วิธีการวัดระดับสังเคราะห์ เป็นการวัดความสามารถในการรวบรวม และผสมผสานรายละเอียดปลีกย่อยของข้อมูล สร้างเป็นสิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ความสามารถดังกล่าวเป็นพื้นฐานของการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คำถามที่ใช้วัดในระดับนี้ ได้แก่ 1) ข้อคำถามวัดการสังเคราะห์ข้อความ 2) ข้อคำถามวัดการสังเคราะห์แผนงาน 3) ข้อคำถามวัดการสังเคราะห์ความสัมพันธ์

6. วิธีการวัดระดับประเมินค่า เป็นการวัดความสามารถในการสรุปคุณค่า หรือดีราคาเกี่ยวกับเรื่องราว ความคิด พฤติกรรม ว่าดี - เลว เหมาะ - ไม่เหมาะ เพื่อจุดประสงค์บาง

ประการ คำถามที่ใช้วัดในระดับนี้ ได้แก่ 1) ข้อคำถามวัดการประเมินโดยเกณฑ์ภายใน 2) ข้อคำถามวัดการประเมินโดยเกณฑ์ภายนอก

สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยวัดระดับความรู้ในชั้นที่ 1 คือชั้นความจำ เป็นการวัดความสามารถขั้นต่ำสุด ถามเพื่อวัดการให้ระลึกถึง (Recall) เกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” โดยผู้วิจัยเลือกใช้แบบสอบถามวัดความรู้เกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” แบบจำกัดคำตอบ ชนิดถูก – ผิด หรือ ใช่ – ไม่ใช่ ซึ่งมีความเหมาะสมกับการวัดความรู้ของกลุ่มตัวอย่าง เพราะไม่ซับซ้อน ง่ายต่อการนำไปใช้ ประหยัดเวลา และมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนมาก

จากแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ผู้วิจัยพบว่า การเกิดความรู้ในระดับใดก็ตาม ย่อมมีความสัมพันธ์กับความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของบุคคล รวมไปถึงประสบการณ์ และปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา ฯลฯ ซึ่งการเปิดรับข่าวสารของบุคคลผ่านสื่อต่างๆ ทำให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในเรื่องนั้นมากยิ่งขึ้น ประกอบกับการที่บุคคลมีความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น มีการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” การมีส่วนร่วมในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” และสามารถเชื่อมโยงความรู้ออกมาปฏิบัติได้ สามารถระลึกได้ ก็มีโอกาที่จะมีความรู้เกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ได้มากขึ้น ดังนั้น สิ่งที่ตามมาก็คือ ทักษะ และความคิดเห็นในด้านต่างๆ เกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของบุคคลนั่นเอง และเมื่อเกิดทัศนคติที่ดีแล้ว บุคคลก็จะมีแนวโน้มที่เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอนของโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” มากขึ้น ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม มีดังต่อไปนี้

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

เนื่องจากกิจกรรมของชุมชนจะเกิดขึ้นได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นๆ ได้ตระหนักถึงปัญหา ความต้องการที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน และเป็นพลังผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่ม วางแผนโครงการ กิจกรรม และการลงมือปฏิบัติร่วมกัน อันเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนานั้น จะต้องเกิดจากแนวคิดหลายๆ ด้าน เพื่อความเข้าใจในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมให้ดีขึ้น จึงได้ศึกษาแนวความคิดในด้านต่างๆ ดังนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

จากการสำรวจแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่า ทรรศนะของนักวิชาการหลายๆ ท่าน ได้ให้ความหมายต่างกันออกไปตามมุมมอง และความเข้าใจของแต่ละท่านซึ่งพอที่จะสรุปได้เป็น 2 แนวทาง ดังต่อไปนี้

แนวทางที่ 1 เป็นการมองการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการ(process) ที่สนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นการมองที่ตัวบทบาทให้ความสำคัญที่ภาครัฐ ส่วนแนวทางที่ 2 นั้น เป็นการมองที่ตัวผู้ปฏิบัติ คือ ประชาชนที่เป็นกลไกสำคัญที่สุดของการมีส่วนร่วม และจากการศึกษาแนวคิดของการมีส่วนร่วมที่กล่าวไว้ มีดังต่อไปนี้

วันชัย วัฒนศัพท์ (2544: 1) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง กระบวนการซึ่งสาธารณชนมีความห่วงกังวล มีความต้องการ และมีทรรณะที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในการตัดสินใจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวม เพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543: 138) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาว่า หมายถึง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล

รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2539: 130) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน (People 's participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ผู้เป็นเป้าหมายของการพัฒนา เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการ การประเมินโครงการ จนเสร็จสิ้นโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ ทั้งเรื่องที่ทำ และการทำงานร่วมกัน ซึ่งหากสมประสงค์แล้ว ก็จะทำให้คนเกิดการพัฒนาได้

Paul (ม.ป.ป. อ้างถึงใน Marilee, 2000) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ว่า คือ กระบวนการที่ผู้รับผลประโยชน์ ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากโครงการพัฒนา และการได้มาซึ่งรายได้เพิ่มขึ้น ความก้าวหน้าของบุคคล การพึ่งตนเองได้ (Self - reliance)

World Bank (ม.ป.ป. อ้างถึงใน Jakarita, 2000) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) คือ กระบวนการซึ่งผู้มีส่วนรับผิดชอบ ร่วมแบ่งอำนาจ การควบคุมในการพัฒนา และทำการตัดสินใจเกี่ยวกับทรัพยากรต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อตัวบุคคลเหล่านั้น

กล่าวโดยสรุปในแง่ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในทฤษฎีของผู้วิจัย หมายถึง กระบวนการทางสังคม (social process) ที่ประชาชน ทั้งระดับปัจเจกบุคคล และระดับกลุ่มคน หรือชุมชน ได้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาความสามารถในการจัดการ การใช้ และรักษาทรัพยากร หรือปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนหรือสังคมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี ในฐานะสมาชิกของสังคม อีกทั้งผลของการมีส่วนร่วมยังทำให้เกิดการรับรู้ การเรียนรู้ และถ่ายทอดภูมิปัญญา ด้วยรูปแบบการกำหนดชีวิตของตนเอง ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวต้องกระทำอย่างเป็นขั้นตอนไปที่ละเล็กละน้อย หากต้องการการเปลี่ยนแปลงที่สมบูรณ์ และมั่นคงถาวร (permanent)

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าลักษณะของการมีส่วนร่วมนี้จะพิจารณาในเรื่องของการตัดสินใจในกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1. ประชาชน คือผู้ตัดสินใจ หรือเป็นผู้กำหนดการพัฒนาอย่างเป็นตัวของตัวเอง
2. การพัฒนานั้นมุ่งเน้นที่การพัฒนาความสามารถของประชาชน เพื่อการพึ่งตนเอง และการพัฒนาตนเอง
3. กระบวนการพัฒนานั้นเป็นการพัฒนาที่เริ่มจากประชาชน โดยรัฐบาลจะต้องกระจายอำนาจให้แก่ชุมชน

ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงมิใช่เป็นเพียงการสร้างภาคภูมิใจในการได้มีโอกาสเข้าร่วมในส่วนของปัจเจกบุคคล และสร้างความสามัคคีในชุมชนเท่านั้น แต่จะเป็นสิ่งที่ช่วยในการพัฒนาของรัฐให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนด้วย

วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วม

Bhatnagar และ Williams (1992: 240) ได้สรุปถึงวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. **ประสิทธิภาพ (Efficiency)** คือ การสร้างความเห็นพ้องต้องกัน ความร่วมมือ และความสัมพันธ์ที่จะนำไปสู่ ความสำเร็จได้อย่างราบรื่น โดยการใช้ต้นทุนน้อยที่สุด (Minimize Overall Costs)
2. **ประสิทธิผล (Effectiveness)** คือ สามารถดำเนินโครงการสำเร็จได้ตามเป้าหมาย
3. **ผลประโยชน์ที่ได้รับ (Beneficiary capacity)** คือ ผลประโยชน์ที่ผู้มีส่วนร่วมในโครงการจะได้รับ
4. **การพึ่งพาตนเอง (Self- reliance)** คือ ความรู้สึกถึงการเป็นอิสระ การตระหนักในตนเอง (Self - awareness) และความรู้สึกเชื่อมั่นของคนในชนบท ที่จะเรียนรู้ และวางแผนการดำเนินชีวิตของตนเอง

5. **การให้อำนาจ (Empowerment)** คือ การให้อำนาจในการจัดการ

6. **การสนับสนุน (Sustainability)** คือ การมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่น รักษา และช่วยกันดำเนินงานโครงการให้ต่อเนื่องต่อไป

จากวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วม จะเห็นได้ว่า การสนับสนุน ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยให้ประชาชนพึ่งตนเองมากขึ้น ทำให้การดำเนินโครงการต่างๆ สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งทำให้ประชาชนในท้องถิ่น ช่วยกันรักษาและดำเนินงานในโครงการให้ต่อเนื่องต่อไป และเพื่อให้เกิดความสำเร็จ การมีส่วนร่วมจะต้องมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

จากแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม ของนักวิชาการหลายๆ ท่านสามารถสรุป ได้ดังนี้

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543: 143) สรุปว่าการมีส่วนร่วมประกอบด้วย

1. **การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน** จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้ สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2. **การมีส่วนร่วมในการวางแผน** โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปราย และแสดงความคิดเห็น เพื่อการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จะต้องใช้

3. **การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา** โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคล และสังคม

5. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการพัฒนา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

Cohen และ Uphoff (ม.ป.ป.อ้างถึงใน Norman และ Milton, 1998: 76) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อให้เกิดความสำเร็จได้นั้น ควรประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ดังนี้

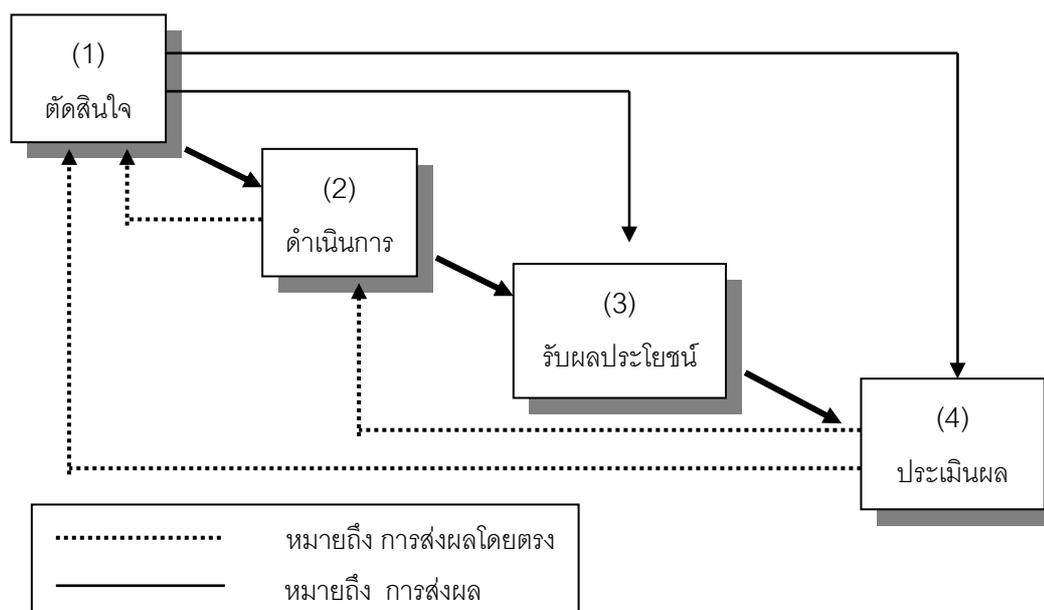
1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) โดยในกระบวนการนี้ ประการแรกสุดที่จะต้องทำคือ การจัดลำดับของความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อยๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการดำเนินการตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ดำเนินการ (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินการตามโครงการนี้ เพื่อตอบคำถามว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และโดยวิธีใด เช่นช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน การประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ (Benefit) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของประโยชน์ในเชิงปริมาณ และในเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ

4. การมีส่วนร่วมประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุม และตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด

จากองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของประชาชน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตัดสินใจว่ามีความสำคัญมาก เพราะการตัดสินใจจะมีผลต่อการดำเนินการ และการดำเนินการจะมีผลไปยังการรับผลประโยชน์ และการประเมินผลในขณะเดียวกัน การตัดสินใจจะมีผลโดยตรงต่อการรับผลประโยชน์ และการประเมินผลด้วย

ภาพที่ 6 แสดงองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชน
ตามแนวคิดของ Cohen และ Uphoff

ที่มา: Cohen และ Uphoff, 1980 (ม.ป.ป.อ้างถึงใน Jakariya, 2000)

จากภาพที่ 6 Cohen และ Uphoff กล่าวถึงความสัมพันธ์ของขั้นตอนการมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการตัดสินใจ (1) ซึ่งในทฤษฎีของผู้วิจัยเห็นว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เนื่องจากจะทำให้เห็นถึงการตัดสินใจ โดยการพิจารณาว่าอะไรคือปัญหาของชุมชน และมีความต้องการที่จะแก้ไข ซึ่งจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม ในขั้นตอนต่อมาคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (2) เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งในการวางแผนแก้ปัญหาของชุมชนนั้น ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือปัจจัยสิ่งแวดล้อมของชุมชน ประชาชนที่อยู่ในชุมชนจะเป็นผู้ที่รู้หรือตระหนักในปัจจัยเหล่านั้นดี ซึ่งถ้าประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ การวางแผนก็จะสอดคล้องกับปัจจัยต่างๆ หรือข้อจำกัดของชุมชน ประชาชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการรับผลประโยชน์จากโครงการ (3) พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผล (4) ให้โครงการประสบความสำเร็จ

ในที่สุด หรือหากมีปัญหาอุปสรรคก็จะมีกระบวนการรวบรวมข้อมูลย้อนกลับในขั้นตัดสินใจ หรือดำเนินการ เพื่อแก้ปัญหาต่อไป

จากแนวคิดของ Cohen และ Uphoff เป็นกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมมากที่สุด โดยแนวคิดดังกล่าวครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นบริบทของการมีส่วนร่วม และส่วนที่เป็นมิติของการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคม (social process) ที่คนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพในสังคม หรือชุมชนอย่างมีศักดิ์ศรี และจากแนวคิดข้างต้นนี้ เห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นมีลักษณะและองค์ประกอบไม่แตกต่างกันมากนัก จะแตกต่างกันเล็กน้อยในส่วนของการละเอียดที่แยกย่อยเท่านั้น ซึ่งสามารถแบ่งองค์ประกอบออกได้เป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ หมายถึง การปฏิบัติงานหรือการกระทำโดย

- การเข้าร่วมในการเลือกกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวกับ โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”
- การร่วมพิจารณาความเป็นไปได้ของกิจกรรมที่เกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”
- การร่วมประชุม และตัดสินใจเลือกกิจกรรม ที่เกี่ยวกับ โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ หมายถึงการปฏิบัติงาน หรือการกระทำโดยการเข้าร่วมสละแรงงาน ทุนทรัพย์ หรือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการดำเนินงานตามกิจกรรมที่ได้กำหนดร่วมกัน

- การเข้าร่วมทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”
- การเข้าร่วมประชุมขั้นตอนของการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับโครงการ

“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

- การชักชวนให้สมาชิกชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับโครงการ

“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

- การติดต่อประสานงาน กิจกรรมที่เกี่ยวกับ โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มอาชีพ ได้รับผลที่ดีจากการปฏิบัติงาน หรือการกระทำในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับ โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เช่น ทำให้ตัวเองรู้สึกภาคภูมิใจ การมีรายได้เพิ่มขึ้น การได้รับความรู้เพิ่มขึ้น การได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง การมีชื่อเสียง มีความมั่นคงในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล หมายถึง การปฏิบัติงาน หรือการกระทำ โดยการได้ร่วมติดตาม ความคืบหน้าของการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอาชีพ ติดตามปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และร่วมประชุมเสนอความคิดเห็นในการปรับปรุง แนวทางการดำเนินงานต่อไป ดังนี้

- การเข้าร่วมประชุม ประเมินผลปฏิบัติงาน ของกิจกรรมที่เกี่ยวกับ โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

- การเสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงขั้นตอน การดำเนินงานกิจกรรมที่เกี่ยวกับ โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

- การมีส่วนร่วมในการประเมินความก้าวหน้า ของกิจกรรมที่เกี่ยวกับ โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

- การมีส่วนร่วมในการเสนอให้มีการทบทวน ผลการดำเนินงานของกิจกรรมที่เกี่ยวกับ โครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

จากองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ในระดับมาก - น้อยเพียงใดนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอยู่หลายประการ ดังนี้

ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543: 7) ได้สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมไว้ 3 ปัจจัยดังนี้ คือ

1. **ปัจจัยเกี่ยวกับกลไกของรัฐ** ทั้งในระดับนโยบาย การดำเนินการ มาตรการ และการปฏิบัติที่เอื้ออำนวย หรือสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน จำเป็นที่จะต้องทำให้การพัฒนาเป็นระบบเปิดที่มีความเป็นประชาธิปไตย มีความโปร่งใส รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย และตรวจสอบได้

2. **ปัจจัยด้านประชากร** มีความสำคัญต่อปัญหา และประโยชน์ร่วม มีสำนึกต่อความสามารถ และภูมิปัญญา ในการจัดการปัญหา ซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์ และการเรียนรู้ รวมทั้งมีการสร้างพลังเชื่อมโยงในรูปกลุ่ม องค์กร เครือข่าย และประชาคม

3. **ปัจจัยด้านนักพัฒนาและองค์กรพัฒนา** มีบทบาทในการกระตุ้นส่งเสริม เอื้ออำนวย กระบวนการพัฒนา สนับสนุนข่าวสารและทรัพยากร ตลอดจนจรร่วมเรียนรู้กับสมาชิกชุมชน

กล่าวโดยสรุปถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบทนั้น ควรเน้นหลักการจัดการแบบผสมผสานระหว่างการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไปพร้อมๆ กัน โดยยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชนเป็นหลัก ซึ่งถ้าหากคำนึงถึงลักษณะปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ ก็จะสามารถแบ่งปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ปัจจัยหลักๆ ได้แก่

1. ปัจจัยภายในตัวบุคคล เกิดจากความต้องการ ความคาดหวัง ทัศนคติ ความรู้สึกร่วมในสิ่งต่างๆ

2. ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล เกิดจากแรงผลักดันจากบุคคลอื่น หรือภาวะบังคับ

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นกระบวนการทางสังคม ที่คนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสังคม หรือชุมชนนั้นอย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งจากการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ได้มีนักวิชาการที่กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วม ไว้ดังต่อไปนี้

วันชัย วัฒนศัพท์ (2544: 7 - 10) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมจะมีประโยชน์ ดังนี้

1. เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ
2. ลดค่าใช้จ่าย และการสูญเสียเวลาที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง
3. การสร้างฉันทามติ (Consensus Building) และการยอมรับ
4. เพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ
5. หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า
6. ดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือ และความชอบธรรม
7. เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นสามารถคาดคะเนถึง ความกังวล และค่านิยมของประชาชน ได้
8. พัฒนาความเชี่ยวชาญ และความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน

Clayton (1994) (อ้างถึงใน Ohio State University) ได้สรุปถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในแผนงาน หรือโครงการพัฒนาชนบทไว้ ดังนี้

1. เพิ่มประสิทธิภาพของกิจกรรมการพัฒนา ด้วยทรัพยากรท้องถิ่น

2. เพิ่มประสิทธิภาพของกิจกรรมการพัฒนา ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
3. พัฒนาความสามารถของคนในท้องถิ่นในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ได้
4. สามารถเพิ่ม และขยายกิจกรรมพัฒนาต่างๆ ได้ง่ายยิ่งขึ้น
5. ผลประโยชน์ตกอยู่กับคนส่วนใหญ่
6. สร้างความรู้สึกรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ ของผู้มีส่วนร่วม
7. สร้างความเท่าเทียมกันของผู้มีส่วนร่วม ทั้งเพศหญิง และเพศชาย

ผู้วิจัยจึงสรุปถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมได้ว่า การที่บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนนั้น จะช่วยให้เกิดการแก้ไขปัญหา การจัดการกับความขัดแย้ง ก่อให้เกิดการคิดค้น การเรียนรู้ การสร้างการยอมรับนับถือ ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเอง และการบริหารตนเองได้

ผลเสียของการพัฒนาที่ไม่มีการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. ประชาชนไม่สนใจปัญหาในชุมชน
2. ประชาชนไม่สามารถทำโครงการต่อเนื่อง ต่อไปได้
3. ถ้าโครงการต่างๆ เป็นวัตถุ จะไม่มีใครถือว่าเป็นเจ้าของ ทำให้ไม่มีใครซ่อมแซมบำรุงรักษา
4. ประชาชนขาดจิตสำนึก และไม่กล้าตัดสินใจในกระบวนการของการพึ่งตนเอง

อรพินท์ สพิโชคชัย (2538: 2 - 3) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่ว่าจะป็นทางตรงหรือทางอ้อม อาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการติดต่อสื่อสาร กล่าวคือ การที่สมาชิกทุกคน

ในชุมชน มีความสามารถ มีโอกาสสื่อความหมาย และเข้าใจข้อมูลเหตุผลได้ดี ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้นๆสามารถแยกแยะความต้องการ และพัฒนาความสนใจร่วมกัน อันจะนำไปสู่การร่วมดำเนินการ หรือกิจกรรมใดๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ ดังนั้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วม จึงเป็นการพัฒนาวิธีการสื่อสาร ระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการพัฒนาที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าร่วมในกระบวนการคิด การตัดสินใจ และจะส่งผลให้ประชาชน เกิดทัศนคติที่ดีต่องานนั้นๆ ด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม สามารถนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เหตุผลในการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีลักษณะใด และมีแนวทางการมีส่วนร่วมในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” อย่างไร ซึ่งในการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ ยิ่งประชาชนได้มีส่วนร่วมในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” มากเท่าใด ก็จะมีโอกาสได้สื่อสารกัน แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็น และความรู้สึกมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของประชาชน ทำให้ประชาชนสามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตให้สอดคล้องเข้ากันได้กับสภาพของสังคมที่กำลังพัฒนาไป ซึ่งหน่วยงานต่างๆ จะต้องชักจูงใจให้ประชาชนเข้าร่วมในโครงการต่างๆ ของการพัฒนาอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม การที่ประชาชนจะยอมเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆ ดังกล่าวได้อย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องเกิดจากความสมัครใจของประชาชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ว่ามีผลต่อทัศนคติต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” อย่างไร โดยทัศนคติมีความสัมพันธ์กับความรู้และการมีส่วนร่วม ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติ

Valente และคณะ (1998) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “Matching the message to The process: The relative ordering of knowledge attitude and practices in behavior change research” เพื่อหาลำดับความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติ ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่ง Valente ได้เสนอลำดับความสัมพันธ์ใน 6 รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 การเรียนรู้ (Learning) คือ บุคคลจะเริ่มต้นจากการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่ต้องปฏิบัติ ต่อมาบุคคลจะพัฒนาทัศนคติทางบวกกับสิ่งที่ต้องปฏิบัตินั้น และทัศนคติของบุคคลก็จะมีผลต่อพฤติกรรม

รูปแบบที่ 2 การเกี่ยวพัน (Affinity) คือ บุคคลจะเริ่มต้นจากการมีทัศนคติทางบวกกับสิ่งที่ต้องปฏิบัติก่อน และทัศนคติทางบวกนี้ก็ผลักดันให้บุคคลแสวงหาข้อมูล เพื่อให้มีความรู้มากขึ้นก่อนที่จะยอมรับปฏิบัติตาม

รูปแบบที่ 3 เหตุผล (Rational) คือ บุคคลจะเริ่มต้นจากการเรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม และจะยอมรับนวัตกรรมนั้นๆ ถ้าบุคคลมีความรู้มากเพียงพอ โดยไม่สนใจทัศนคติ ความรู้สึกหรือแรงจูงใจ เมื่อบุคคลมีความรู้มากขึ้น จึงนำไปสู่การปฏิบัติหรือเข้าร่วมปฏิบัติ ส่งผลให้มีการพัฒนาทัศนคติไปในทางบวก

รูปแบบที่ 4 ไม่เต็มใจ (Grudging Acceptance) คือ เริ่มต้นจากการที่บุคคลได้ถูกเข้าร่วมปฏิบัติก่อนที่บุคคลจะมีความรู้เพียงพอหรือมีทัศนคติที่ดี การเข้าร่วมปฏิบัติอาจมาจากการใช้อำนาจบังคับหรือขอร้องให้เข้าร่วม โดยเมื่อเข้าร่วมปฏิบัติแล้ว บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่ปฏิบัติมากขึ้นเพิ่มขึ้น จึงส่งผลให้มีการพัฒนาทัศนคติไปในทางที่ดี

รูปแบบที่ 5 ไม่เข้ากัน (Dissonance) คือ บุคคลจะเริ่มต้นจากการปฏิบัติ แล้วก่อให้เกิดทัศนคติทางบวกตามมา จากนั้นบุคคลจะเรียนรู้ถึงประโยชน์ของการปฏิบัติ

รูปแบบที่ 6 อารมณ์ (Emotional) คือ เริ่มต้นจากการบุคคลมีการพัฒนาทัศนคติทางบวกต่อพฤติกรรม และการปฏิบัติตาม ก่อนที่บุคคลจะเรียนรู้ถึงประโยชน์ของการปฏิบัติ

เมื่อ K = Knowledge A = Attitude P = Practice

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย สามารถสรุปได้ว่า ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม มีความสัมพันธ์กันในหลากหลายรูปแบบ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ การมีส่วนร่วมกับทัศนคติ ต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของสมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการตรวจสอบเอกสารด้านวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีผู้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติ ดังต่อไปนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบเอกสารที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ โดยทำการศึกษาทัศนคติในฐานะที่เป็นตัวแปรตาม ซึ่งผลการศึกษาเอกสารการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่กำหนดไว้มีผลและไม่มีต่อทัศนคติ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับทัศนคติของคุณคน มีดังนี้

1. เพศ

อนงศวรรณ เทพสุทิน (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทัศนคติของสมาชิกผู้แทนราษฎร ต่อแนวคิดสตรีนิยม ผลการวิจัยพบว่า เพศมีผลต่อทัศนคติของสมาชิกผู้แทนราษฎร

ปุ่นเดือน ศรีจันทร์สุข (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทัศนคติของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่มีต่องาน และการให้บริการ บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า เพศมีผลต่อทัศนคติของพนักงานบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)

ไพณรินทร์ ไพธรรมโชติวัฒน์ (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทัศนคติต่อโครงการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย บางกรวย นนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า เพศมีผลต่อทัศนคติของพนักงานกรณีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

เสกสรร อัมภาไพ, ร.ต.ท. (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของประชาชนในการให้บริการของสถานีนครบาลสุทิสสาร ผลการวิจัยพบว่า เพศมีผลต่อทัศนคติของประชาชนในการให้บริการของสถานีตำรวจนครบาลสุทิสสาร

ชนานันท์ คงธนาฤทธิ์ (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ และการยอมรับการบริโภคสิ่งมีชีวิตที่ตัดต่อพันธุกรรม (GMOs) ของประชาชนในเขต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า เพศ มีผลต่อทัศนคติของประชาชน

วีระ ผ่องศรี.(2545: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทัศนคติของลูกจ้างในระบบประกันสังคมที่มีต่อการประกันสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีลูกจ้างบริษัทเอส.พี. อินเทอร์เน็ตชั้นนำ จำกัด และบริษัทในเครือ พบว่า เพศ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของลูกจ้าง

สนทรรศ ลิงพัศ (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทัศนคติของประชาชนต่อการระงับข้อพิพาทโดยการประนอมข้อพิพาท พบว่า เพศ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชาชน

อภิชาติ สุทธิสะอาด (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทัศนคติของข้าราชการกรมการปกครองที่มีต่อบทบาทของคณะกรรมการปกครองที่มีต่อบทบาทของคณะกรรมการเลือกตั้ง พบว่า เพศ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของข้าราชการกรมการปกครอง

พิสิทธิ ราชภักดี,ร.ต.อ.(2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการรับแจ้งเหตุด่วน – เหตุร้ายของเจ้าหน้าที่ศูนย์รวมข่าวตำรวจนครบาล (191) พบว่า เพศ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชาชน

พจนารถ บุญญภัทรพงษ์ (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความรู้ ทัศนคติต่อพฤติกรรม การป้องกันอันตรายจากการทำงานของลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตลวดในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า เพศ ไม่มีผลต่อทัศนคติของลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม

เรืองศักดิ์ วิทวัสการเวช (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ของพนักงานบริษัทเทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ต่อบรรยากาศองค์การและทัศนคติของพนักงานต่อการปฏิบัติงาน พบว่า เพศ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของพนักงาน

วิรายา ลครราช (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี พบว่า เพศ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะคติของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ

2. อายุ

ไพณรินทร์ ไพบรรมิโชติวัฒน์ (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติต่อโครงการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย บางกรวย นนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า อายุ มีผลต่อทักษะคติของพนักงานกรณีการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ปุ่นเดือน ศรีจันทร์สุข (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่มีต่องาน และการให้บริการบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า อายุมีผลต่อทักษะคติของพนักงานบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)

ชนานันท์ คงธนาฤทธิ์ (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะคติ และการยอมรับการบริโภคสิ่งมีชีวิตที่ตัดต่อพันธุกรรม(GMOs)ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า อายุ มีผลต่อทักษะคติของประชาชน

กิตตินันท์ วุฒิกุณาภรณ์ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของปลัดอำเภออาวุโส ต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า อายุ มีผลต่อทักษะคติของปลัดอำเภออาวุโส

ธงชัย สถาพรวรรค์ดี (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของเกษตรกรในภาคตะวันตกที่มีต่อระบบการปลูกหน่อไม้ฝรั่งหน่อเขียว ผลการวิจัยพบว่า อายุ มีผลต่อทักษะคติของเกษตรกร

อภิชาติ สุทธิสะอาด (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของข้าราชการกรมการปกครองที่มีต่อบทบาทของคณะกรรมการปกครองที่มีต่อบทบาทของคณะกรรมการเลือกตั้ง พบว่า อายุ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะคติของข้าราชการกรมการปกครอง

พิสิทธิ ราชภัฏดี,ร.ต.อ.(2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของประชาชนที่มีต่อการรับแจ้งเหตุด่วน – เหตุร้ายของเจ้าหน้าที่ศูนย์รวมข่าวตำรวจนครบาล (191) พบว่า อายุ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชาชน

พจนารถ บุญญภัทรพงษ์ (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความรู้ ทักษะคติต่อพฤติกรรม การป้องกันอันตรายจากการทำงานของลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตลวดในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า อายุ ไม่มีผลต่อทัศนคติของลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม

เรื่องศักดิ์ วิทวัสการเวช (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ของพนักงานบริษัทเทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ต่อบรรยากาศองค์การและทัศนคติของพนักงานต่อการปฏิบัติงาน พบว่า อายุ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของพนักงานต่อการปฏิบัติ

วิรายา ลครราช (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ: ศึกษาเฉพาะกรณีเขตอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี พบว่า อายุ ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ

3. สถานภาพสมรส

อนงค์วรรณ เทพสุทิน (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของสมาชิกผู้แทนราษฎร ต่อแนวคิดสตรีนิยม ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพสมรส มีผลต่อทัศนคติของสมาชิกผู้แทนราษฎร

เสกสรร อำภาไพ, ร.ต.ท. (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติของประชาชนในการให้บริการของสถานีนครบาลสุทธิสาร ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพสมรส มีผลต่อทัศนคติของประชาชนในการให้บริการของสถานีตำรวจนครบาลสุทธิสาร

จรัส ฐระกิจ (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของผู้ขับขีรถจักรยานยนต์รับจ้างที่มีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร: ศึกษาเฉพาะกรณีท้องที่สถานีตำรวจนครบาลบางรัก ผลการวิจัยพบว่า สถานภาพสมรส มีผลต่อทัศนคติของผู้ขับขีรถจักรยานยนต์รับจ้าง

วีระ ผ่องศรี (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของลูกจ้างในระบบประกันสังคมที่มีต่อการประกันสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีลูกจ้างบริษัทเอส.พี. อินเทอร์เน็ต จำกัด และบริษัทในเครือ พบว่า สถานภาพสมรส ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะคติของลูกจ้าง

สุรพงษ์ สายวงศ์ (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย: ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจกองปราบปราม พบว่า สถานภาพสมรส ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

สนทรรศ สิงห์ (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของประชาชนต่อการระงับข้อพิพาทโดยการประนอมข้อพิพาท พบว่า สถานภาพสมรส ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะคติของประชาชน

เรืองศักดิ์ วิทวัสการเวช (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ของพนักงานบริษัทเทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ต่อบรรยากาศองค์การและทักษะคติของพนักงานต่อการปฏิบัติงาน พบว่า สถานภาพสมรส ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะคติของพนักงานต่อการปฏิบัติงาน

วิรายา ลครราช (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ: ศึกษาเฉพาะกรณีเขตอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี พบว่า สถานภาพสมรส ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะคติของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ

4. ระดับการศึกษา

วีระ ผ่องศรี (2545: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของลูกจ้างในระบบประกันสังคมที่มีต่อการประกันสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีลูกจ้างบริษัทเอส.พี. อินเทอร์เน็ต จำกัด และบริษัทในเครือ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อทักษะคติของลูกจ้าง

เสกสรร อัมภาไพ, ร.ต.ท. (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ ทักษะคติของประชาชนในการให้บริการของสถานีตำรวจนครบาลสุทิสสาร ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อทักษะคติของประชาชนในการให้บริการของสถานีตำรวจนครบาลสุทิสสาร

ชนานันท์ คงธนาฤทธิ์ (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ และการยอมรับการบริโภคสิ่งมีชีวิตที่ตัดต่อพันธุกรรม (GMOs) ของประชาชนในเขต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อทัศนคติของประชาชน

กิตตินันท์ วุฒิกุณาภรณ์ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทัศนคติของปลัดอำเภออาวุโส ต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อทัศนคติของปลัดอำเภออาวุโส

อุดม โพธิ์พันธ์ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทัศนคติต่อโครงการแปรรูปรัฐวิสาหกิจของผู้บริหารองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อทัศนคติของผู้บริหารองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย

ธงชัย สถาพรวรรศักดิ์ (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทัศนคติของเกษตรกรในภาคตะวันตก ที่มีต่อระบบการปลูกหน่อไม้ฝรั่งหน่อเขียว ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อทัศนคติของเกษตรกร

วุฒพันธ์ เนตรเพชรราชัย,ร.ต.ท. (2545: บทคัดย่อ) เรื่อง ทัศนคติของผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลที่มีต่อการเมืองในการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการตำรวจ พบว่า ระดับการศึกษาไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลที่มีต่อการเมือง

ชัชวาลย์ ชมศิริตระกูล (2542: บทคัดย่อ) เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการยอมรับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ: ศึกษากรณีพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พบว่า ระดับการศึกษา ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติในการยอมรับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจของพนักงาน

เรื่องศักดิ์ วิทวัสการเวช (2541: บทคัดย่อ) เรื่อง การรับรู้ของพนักงานบริษัทเทเลคอม เอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ต่อบรรยากาศองค์การและทัศนคติของพนักงานต่อการปฏิบัติงาน พบว่า ระดับการศึกษา ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของพนักงานต่อการปฏิบัติ

วิรายา ลครราช (2540: บทคัดย่อ) เรื่อง ทักษะคติของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับการศึกษา ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของตำรวจ

5. ระยะเวลาในการทำงาน

วีระ ผ่องศรี (2545: บทคัดย่อ) ศึกษา เรื่อง ทักษะคติของลูกจ้างในระบบประกันสังคมที่มีต่อการประกันสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีลูกจ้างบริษัทเอส.พี. อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด และบริษัทในเครือ ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาในการทำงาน มีผลต่อทัศนคติของลูกจ้าง

ปฐนเดือน ศรีจันทร์สุข (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินที่มีต่องานและการให้บริการ บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า อายุงานในองค์การ มีผลต่อทัศนคติของพนักงานบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)

สุรางคณา ไม้ตราวัฒนา (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความรู้ ทักษะคติ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พลังงานของพนักงานบริษัท ผลดีไฟฟ้า จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาในการทำงาน มีผลต่อทัศนคติของพนักงาน

สมชัย ไตรพิทยากุล (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของนายทหารนักเรียนโรงเรียนนายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารเรือที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาในการรับราชการทหาร มีผลต่อทัศนคติของนายทหาร

ชาติชาย วงศ์พานิช (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของพนักงานบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาในการทำงาน มีผลต่อทัศนคติของพนักงานบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน)

ชัชวาลย์ ชมศิริตระกูล (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการยอมรับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ: ศึกษากรณีพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของพนักงาน

กิตตินันท์ วุฒิคุณาภรณ์ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของปลัดอำเภออาวุโสต่อองค์การบริหารส่วนจังหวัด พบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะคติของปลัดอำเภออาวุโส

อุดม โพธิ์พันธ์ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติที่มีต่อการแปรรูปรัฐวิสาหกิจของผู้บริหารองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย พบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไม่ใช่ปัจจัยที่มีผลต่อทักษะคติของผู้บริหารองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย

พจนารถ บุญญภัทรพงษ์ (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความรู้ ทักษะคติต่อพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการทำงานของลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตรถยนต์ในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาในการทำงาน ไม่มีผลต่อทักษะคติของลูกจ้าง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร

นันทวรรณ พงศ์อุดม (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสารและทักษะคติของนักศึกษาแพทย์ไทยในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อการทำแท้ง ผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสาร มีผลต่อทักษะคติของนักศึกษาแพทย์ไทยในเขตกรุงเทพมหานคร

จัฐธนา แสงอร่าม (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับ "โครงการน้ำประปาดื่มได้" ความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมการบริโภคน้ำดื่มของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสาร มีผลต่อทักษะคติของประชาชน

นาตยา ศรีวรรณิมิต (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับสื่อ ความรู้ และทักษะคติของผู้นำชุมชนต่อโครงการศูนย์วิจัยนิวเคลียร์ อองครักษ์ ผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับสื่อ มีผลต่อทักษะคติของผู้นำชุมชน

ปริยานุช ปัญจวงศ์ (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะคติ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสังคมของชาวบ้านในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอง อ.เมือง จ.นราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสาร มีผลต่อทักษะคติของชาวบ้าน

งานวิจัยที่เกี่ยวกับความรู้

มณธิรา ไสภณ (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีพื้นที่เขตบางซื่อ ผลการวิจัย พบว่า ความรู้มีผลต่อทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

ชัชวาล ชมศิริตระกูล (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติในการยอมรับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ: ศึกษากรณีพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ความรู้มีผลต่อทัศนคติในการยอมรับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ

ฐิตธนา แสงอร่าม (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับ "โครงการน้ำประปาดื่มได้" ความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมกรรมการบริโภคน้ำดื่มของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ มีผลต่อทัศนคติของประชาชน

พจนารถ บุญญภัทรพงษ์ (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความรู้ ทักษะคติต่อพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการทำงานของลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตลวดในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ มีผลต่อทัศนคติของลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม

นาตยา ศรีวรรณิมิต (2541: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับสื่อ ความรู้ และทัศนคติของผู้นำชุมชนต่อโครงการศูนย์วิจัยนิวเคลียร์ องค์รักษ์ ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ มีผลต่อทัศนคติของผู้นำชุมชนต่อโครงการศูนย์วิจัยนิวเคลียร์ องค์รักษ์

มณวิภา เจริญวรรณยิ่ง (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของพนักงานขับรถโดยสารธรรมดาองค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพที่มีต่อการจ่ายค่าจ้างจูงใจ ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ มีผลต่อทัศนคติของพนักงานขับรถโดยสารธรรมดา

ธงชัย สถาพรวรรศักดิ์ (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีต่อระบบการปลูกหน่อไม้ฝรั่งหน่อเขียว ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ มีผลต่อทัศนคติของเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

สุรางคณา ไม้ตราวัฒนา (2543: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พลังงานของพนักงานบริษัท ผลิตไฟฟ้า จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติของพนักงานบริษัท ผลิตไฟฟ้า จำกัด (มหาชน)

ช่อแก้ว ประสงค์สม (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมในโครงการโรงเรียนสีขาวของครูและอาจารย์ระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของครูและอาจารย์

พรทิพย์ ศิริชูทรัพย์ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมต่อปัญหาสังคมของกลุ่มผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต บนเว็บบอร์ดคอมพิวเตอร์พัฒนาเอกชน ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติของกลุ่มผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต

เกรียงชัย เหลืองภัทรเชวง (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมในระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของพนักงานในโรงงาน กลุ่มบริษัทมินิแบ (ประเทศไทย) ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของพนักงาน

ปริยานุช ปัญจวงศ์ (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมของชาวบ้านในหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอง อ.เมือง จ.นราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติของชาวบ้านในหมู่บ้าน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงาน การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ และการมีส่วนร่วมมีผลต่อทัศนคติของบุคคล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำปัจจัยส่วนบุคคล การเปิดรับข่าวสาร ความรู้ การมีส่วนร่วมกับทัศนคติต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของสมาชิกกลุ่มอาชีพจังหวัดนครนายก มาเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

สมมุติฐานในการวิจัย

1. สมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” แตกต่างกันได้แก่

1.1 สมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก ที่มีเพศแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” แตกต่างกันได้

1.2 สมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก ที่มีอายุแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” แตกต่างกันได้

1.3 สมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” แตกต่างกันได้

1.4 สมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” แตกต่างกันได้

1.5 สมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก ที่มีระยะเวลาในการทำงานแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” แตกต่างกันได้

2. สมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก ที่มีการเปิดรับข่าวสารแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” แตกต่างกันได้

3. ความรู้ของสมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายก มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพ จังหวัดนครนายกมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1. ปัจจัยส่วนบุคคล
 - 1.1 เพศ
 - 1.2 อายุ
 - 1.3 สถานภาพสมรส
 - 1.4 ระดับการศึกษา
 - 1.5 ระยะเวลาในการทำงาน
2. การเปิดรับข่าวสาร
3. ความรู้
4. การมีส่วนร่วม

ตัวแปรตาม ได้แก่ ทัศนคติต่อโครงการ“หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

1. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล
2. ด้านพึ่งตนเอง และคิดอย่างสร้างสรรค์
3. ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

